

1. XII 38 *puhulda viimase*
auhius väsimine Mart Haavisto, "
Märtsõna: "Oleme demokraadid!"
Tevelõn-est R. Lohk
Auhinnatöö
470801

2 nov. 38
2 82

Justiitskantsel (L. 38)

DEMOKRATISMI PÕHIMÕTE EESTI VABARIIGI

PÕHISEADUSTES.

TA

2611

Ükski valitsus ei nõua koda-
nikult nii palja, kui demokraatia,
aga ükski teine ei anna talle ka
nii palju tagasi, kui demokraatia.

J. Bryce.

Eessõna.

Käsitlus inimesest kui sotsiaalsest olevusest pole ümber lükanud väidet, et inimene on ja jääb oma põhiloomult individualistiks, kes juba lapsepõlvest pääle asetub oma isikliku minaga temale kogu ühiskondlikus elus esilekerkiva probleemistiku tsentrisse. Selle oma minahäälolu eest on ta ikka valmis võitlema ega saa seepärast jääda ükskõikseks, kui ta isiklike püüdluste piiramiseks tekib väliseid takistavaid tegureid. Muidugi on isikliku rahulolu piirid väga relatiivsed. Lastel ja vaimselt vähearenenud inimestel tavaliselt on need kitsamad ning võivad olla saavutatavad ka primäärsete tungide ja vajaduste rahuldamisega nagu ülalpidamise, kehakatte hankimise jt., kuid mida intellektuaalsem ja arenenum on inimene, seda suuremad nõudlused võivad tal olla isiklikuks hääloluks ning seda komplitseeritumad selle saavutamiseviisid. Talle ei piisa enam paljast eksisteerimisevõimalusest vaid lisanduvad vaimsed tungid, mis taotleavad endarahuldust kõigekülg-

2. selt väljaarendatud enesemääraja isiku -- isiksuse kaudu. Siin leiab väljendust idee totaalsest inimesest, mis on antud kontroversiks kaasajal laialt maad võtnud totaalriikluse mõtte propagandale kommunismis, fašismis ja rahvus-sotsialismis.

Et püüda oma isikliku heaolu määramiseks tuleb pidada inimlikust loomusest väljakasvanuks tungiks, siis peab iga ühiskondlik kujunemine, mis koostub aprioorsetl väga paljuist ennastmäärava individina kvalifitseeritud üksusist, seda neile võimaldama, kui ta ei taha jääda nendega lepitamatule vaenujalale. Teiselt poolt õigustab seda nõuet puhtloogilise vormeli abil tuletatav indiviidi seisundi primaat ühiskonna ees, mis näitab, et ühiskond on võimalikuks saanud ja tekkinud ikka ainult üksikindiviidide kui üksuste liitumise teel psüühilises protsessis. Tema eksistents on määratud teda moodustavate indiviid-üksuste eksisteerimise läbi ja ta olemuse sisu ning mõtte annavad neist indiviid-üksusist väljuvad tahted ja tungid. Vastavalt sellele iga ühiskondliku kujundi kui ideelise suuruse väär-

3. tus oleneb talle tema loojate inimeste poolt antud väärtusest. Selle väärtuse sisuulatus on mõõdetav üksnes ühiskonna üksikliikmeile kindlustatud vabadusemääraga.

Nii siis, indiviid on ühiskonnas omaette väärtust kandev komponent ja iga sotsiaalne grupp, nende hulgas ka riik kui kaugelearenenuim inimeste kooselu korraldav ja organiseeriv võim on väärt niipalju, kui ta võimaldab neile igakülgset arenemist, ta huvide, kalduvuste ja tungide täit avaldumist ja rahuldamist. Et see aga ei muutuks mõnede poolt teistele kahjulikuks, siis arenenud ühiskonnas on individuaalse tegevuse suund ja piirid määritletud. See määritlemine on tavaliselt ühepoolset negatiivne, mis tähendab seda, et isikule on lubatud enda^aavaldumiseks ja rahuldamiseks kõik, mis pole takistuseks teiste isikute õigustatud enesemääramispüüdeile. Siit saamegi inimeste organiseerumise, eriti riikliku organiseerumise üldise otstarbe. Riiki on ta sundiseloomu tõttu tunnistanud seni parimaks kõikide inimeste ihade ja taotluste vahendajaks reguleerijaks. Et aga temalgi

4. see huvisfääride kooskõlastamine pole alati ker-
gesti ja libedasti sündinud, tunnistavad aeg-
ajalised rasked kriisid ning võitlused rahvahul-
kade keskel kogu riikliku ühiskonna ajaloo väl-
tel.

See asjaolu on tingitud nähtest, et riik on
saanud ikka kõikemääravaks teguriks. Rohket või-
mu kandvad asutised ja isikud on siis hakanud
riigis esinevate gruppide vajadusi rahuldama oma
ärarägemise järgi ja seejuures on unustanud hoo-
piski üksikinimese endamääramisele püüdva isik-
suse. Unustatud ja hüljatud on sageli inimesele
kui seesugusele omistatav omaette väärtus. Selle-
tõttu on olnud rahutused paratamatud, kas üksikute
huvigruppide, või nende ja riigivõimu vahel. Ja
sel puhul on jäänudki lahendamata probleemiks,
kuidas võiks riigivõim rahuldada võitlusteta kõi-
gi vajadusi. On jäänud leiutamata meetodiks, kui-
das määrata samaaegselt komplitseeritud riigi-
struktuuris heaolu, nii rikkaile kui vaeseile,
harituile kui harimatuile, võimukäsitajatele kui
võimualuseile, ilma üksteise elulisi huvisid rii-
vamata.

5. Et pole võimalik iialgi kaotada inimeste vahelt ei füüsilisi ega vaimlisi differentseerumisi, siis pole ka kunagi võimalik määrata üheski riiklikus masstaabis inimeste heaolu väliste eksklusiivsete jõudude poolt. Järelikult tuleb kõigil organisatsioonidel jõududel pöörduda tagasi üksikindiviidi juure ja ühiskondlike probleemide lahendamisele asudes lähtuda selle primaaridist. Jääb üldse mõistmatuks, milleks ja kellele seda riiki vaja on, kus selleks, et rahuldada ühte osa kodanikke, eitatakse teise osa kodanike väärtust.

Seda võidakse pidada inimese põhiloomu puhtegodistlikuks käsitluseks, mis ei tarvitse kooskõlas olla indiviide ühiskondlikuks koondiseks liitva sobimusega, kuid ta on põhiliselt ainsaks õigeks lähtekohaks indiviidi ja ühiskonna, täpsemini mõeldud, üksikkodaniku ja riigi vahelkorda haaravate probleemidekompleksi lahendamiseks.

Et demokraatlik probleem nii üldiselt, kui ka eriti Eesti Vabariigi põhiseadustes, mille käsitlemisele järgnevalt tuleb asuda, kuulub samasse

6. valdkonda, siis on need read mõeldud õieti
käsitleva töö sissejuhatava osa sissejuhatuseks.

Töö enda kava ja ülesehituse kohta peab
tähendama, et ta pole mõeldav ilma pikema sisse-
juhatava käsitleseta demokratismi mõistest ja
olemusest üldse. Võimatu oleks paari sõnaga
ära määrata demokratismi põhimõtte sisuulatus,
ja öelda, mida tuleb mõista demokratismi ning
demokraatliku riigikorra all. Nende mõistete
tõlgendamine on sündinud riiklikus elus suure
vabadusega, et demokraatiat võidakse niiviisi
leida igalpool, ka seal, kus teda tegelikult
ei esinegi. Seepärast on eraldatud demokratismi
põhimõtte olemuslik käsitus tema avaldumise
vaetlemisest Eesti Vabariigi Põhiseadustes ja
asetatud töö üldosana ta tiitlitkandva eriosa
ette.

Loodan, et selliselt paremini oma eesmärgi
suudan saavutada.

Autor.

S i s u k o r d .

Eessõna	1
Sisukord	7

I osa

Sissejuhatav käsitus demokraatismi mõistest ja selle tegelikust rakendamisest riigikorras.

1. peatükk: Demokratism kui maailmavaade.

§ 1. Demokratismi mõiste ja selle sisu- tähendus.....	9
§ 2. Demokratism, vabadus, võrdsus	16

2. peatükk: Demokraatia ja demokraatlik riigi-
kord.

§ 3. Demokratismi põhimõtte üldisest ra- kendamisest riigikorras.....	25
§ 4. Demokraatliku riigikorra rek- visiidid.....	34
§ 5. Demokraatliku riigivõimu funktsioneerimisalustest	43

II osa.

Demokratismi põhimõtte ja Eesti Vabariigi põhiseadused.

3. peatükk: Demokratismi põhimõtte Eesti
Vabariigi riigikorra kujunemises.

§ 6. Rahvastik ja üldmiljöö.....	52
§ 7. Demokratismi põhimõtte Eesti Vaba- riigi eelkonstitutsioonides.....	56

4. peatükk: Demokratismi põhimõtte Eesti
Vabariigi I Põhiseaduses.

§ 8. Rahvas ideelise suurusena Eesti Vabariigi I Põhiseaduses.....	65
---	----

§ 9.	Rahvas riigiorganina Eesti Vabariigi I Põhiseaduses.....	73
§ 10.	Rahvaesindajad ja nende vahekord Eesti Vabariigi I Põhiseaduses....	80
§ 11.	Rahva kontrollvahendid ta esindajate tegevuse üle Eesti Vabariigi I Põhiseaduses.....	87
§ 12.	Kokkuvõtt ja üldiseloostus.....	95

5. peatükk: Demokratismi põhimõtte Eesti Vabariigi I Põhiseaduse muutmisseaduses.

§ 13.	Eesti Vabariigi I Põhiseaduse muutmise	100
§ 14.	Muutmisseadusega kujunenud uued otsesete riigiorganite vahekorrad	103
§ 15.	Järeldused Eesti Vabariigi I Põhiseaduse muutmisest.....	110

6. peatükk: Demokratismi põhimõtte Eesti Vabariigi II Põhiseaduses.

§ 16.	Rahvas ideelise suurusena Eesti Vabariigi II Põhiseaduses.....	114
§ 17.	Rahvas riigiorganina Eesti Vabariigi II Põhiseaduses.....	121
§ 18.	Rahvaesindajad ja nende vahekord Eesti Vabariigi II Põhiseaduses ..	124
§ 19.	Rahva kontrollivõimalused ta esindajate tegevuse üle Eesti Vabariigi II Põhiseaduses.....	133
§ 20.	Kokkuvõtt	137

7. peatükk:

§ 21.	Lõppjäreldused	140
	Osundatud kirjandus.....	143

I.

Sissejuhatav käsitlus demokraatismi mõistest
ja selle tegelikust rakendamisest riigikorras.

1. peatükk.

Demokraatism kui maailmavaade.

§ 1.

Demokraatismi mõiste ja selle sisutähendus.

Inimesel, kes tahab sammu pidada areneva eluga, on täiesti võimatu elada omaette väljaspool ühiselu. Teiselt poolt on tal ka võimatu valida oma le asupaika nii, et see oleks viidud välja tänapäeva ühiskonna ruumilise mõiste alt, kuna maakeral ei leidu enam inimestele asustamiskõlblikku maaala, mis faktiliselt oleks eraldatud riigi, kui tähtsaima ühiselu korraldava seadeldise territooriumist. Nii puutub iga inimene oma teotsemises kokku teistega ja ta huvidesfäär on piiratud väliselt teiste inimeste huviringidega. Igal sammul ta peab arvestama, et ta tegevussuunad võivad kokku pörgata mõne teise, temale vas-

lo. tupidisega, ja et sellest võib tekkida ühiskond-
likus elus häirivaid nähteid. Seetõttu ümbrus-
kond ja kaasinimeste tegevus vajutavad iga inimese
mese arusaamisele ja vaadetele ühiskonnast oma
pitseri, nii et ta on kõikjal sunnitud arves-
tama pääle enese ka teisi inimesi.

Kaasaja nimekamaid sotsiolooge H. Laski eris-
tab poliitiliselt seisukohalt inimeses kolm eri-
liselt tähelepanndavat vaadet, mis määravad ta te-
gevuse alused ühiskonnas. Need on: 1) vaade ini-
mesele endale kui mõistusega olevusele, kel omad
individuaalsed sihid ja soovid; 2) vaade inime-
sele, kui sotsiaalsele olevusele, ühes ta sotsi-
aalsete vajadustega ja 3) vaade riigile, kes oma
üldiste põhimõtetega korraldab ühiselu. Moodas
ühiskonnas just otsitavate harmooniat teise ja
komanda aspekti vahel. ⁽¹⁾ See oleks kooskõlalise
tegevuse otsimine inimese sotsiaalseis vajadusis
ja riigivõimu tegevuses. Riigivõim, olles valva-
jaks ja vahekohtunikuks, et ükski inimene ei

1 - Vt. H.J. Laski, A Grammar of Politics, London,
1925, lk. 247 j, j.

11. hakkaks vägivaldselt väärama oma tegevusega teiste teotsemispiire, peab selle vaate järgi püsima ka ise teatud piirides. See tähendab, ta ei tohi lubada riigivõimu teostavail kodanikel, nagu mingi absoluutse vahekohtuniku kvalifikatsiooniga inimesil muutuda oma isiklike, või nende taga seisvate gruppide, huvide rahuldamises teiste kodanikkude huvisfääre rikkuvaiks tegureiks, sest nad on ju samasugused inimesed samasuguste inimlikkude omadustega, kui needki, kelle üle nad valitsevad ja kelle tegevust piiritlevad. Saadud kooskõlaline tegevus on seepärast siis riigis positiivsete õigusnormide poolt sisustatud. ²⁾

Sagedases riigivõimu väärkäsitamises inimeste poolt põhjeneb aegajaline laiaade rahvahulkade töus alistava võimu, eriti aga ühe või üksikute võimu vastu. Selline vastuhakkamine riigivõimule kui seesugusele sisaldab eneses esiteks nõude, et võim rahva vajadusi korraldada antagu

2 - See on ühtlasi ka kõigi normatiivse kooli riigivõimude seisukoht, mis alistab seaduslikkusele kogu riikliku tegevuse. Seadusele alluvad niihästi võimu teostajad kui ka võimule alluvad. Vt. prof. Maimu 1936-7. õppea. riigivõimude loengud ja G. Jellinek, Allgemeine Staatslehre, dritte Aufl., lk. 367 j. j. Vt. ka V. Kelsen, Allgemeine Staatslehre, Berlin, 1925, lk. 38 j. j. 65 j. j. - Laski, Authority in the Modern State, London, 1927, lk. 26 j. j.

12. rahva enda kätte ja teiseks vaate, et rahvas ise teab kõige paremini, kuidas oma huvisid rahuldada. See annabki meile õieti demokrarismi kui sotsiaalpoliitilise mõiste sisu, mida on rahvahulgad kasustanud lipukirjaks võitlustes poliitiliste õiguste pärast.

Oma ürgses tähenduses demokratismi mõiste ei kattu enam praegusega, nagu ta rakendamisviisidki ühiskonnas. Antiik-Kreekas sisaldas ta ainult suurema ja vaesema rahvakihhi - demose - nõuet, saada õigus valitsemisest osavõtuks samavõrdselt sünni ja varanduse poolest privilegieeritud klassiga.³⁾ Antud rahvahulga, - moodsas mõttes massi -⁴⁾ võimutaotlemisega saadud valitsemisvormis - demokraatiat - seati siis vastu monarhiale ja oligarhiale ning praktiliselt tähendas ta ainult teatud osa rahva, kuigi enamuse, valitsemist riigis kõigi üle.⁵⁾

3 - Vt. J. Bryce, Modern Democracies, Vol. I, London, 1923, lk. 23. -- Vrd. ka A.N. Holcombe, Government in a planned Democracy, New-York, 1935, lk. 171 j, j.

4 - Vt. Bryce, op. cit., ibid

5 - Vt. ibid.

13. Praegune arusaamine on aga muutunud ja demokraatismi mõiste on saanud avarama sisu. Kui demokraatism maailmavaatena nüüdki nõuab ühiselu korraldamist rahva enese kätte, siis on siin mõeldud ikka kogu rahvast teatud territooriumiga seoses, mis tähendab riigimõiste analüüsis rahvast, kui riigi elementi, ⁶⁾ mitte selle osa. Samuti on ses nõudes ka juba määratud võimukäsitamise alused ja kord, kuna rahvas otsustagu, kas teostada ühiselu korraldamist ise vahetult või seada selleks ametisse enda poolt kontrollitavad esindajad. ⁷⁾ Sellest järeldub, et demokraatism on vaade, mis nõuab et rahvas kui tervik omaks täielise enesemääramise ja korraldamise õiguse. Tal on sotsiaalpoliitiline iseloom, sest rakedada võib teda vaid ühiskondlikult ja ühiskonnas elavate inimeste huvides. Seepärast on ta kokkusündiv rahu ja vabaduse mõistega, rahuta ja rahu teostamiseta pole ühiskondlikul korras- tusel mõtet ja vabaduseta ei saavutata kunagi

6.-Vt. G. Jellinek op.cit. lk. 421. jj.

7.-Vt. E. Entsüklopeedia, II köide, demokraatism, A.-T. K. Tartu, 1933. - Encyclopaediae of the Social Sciensis, vol V, Democracy. H. J. Laski, New York, MCMXXXV (op.cit., lk. 23. jj. J. Bryce)

14.

kestvat rahu.

Et liberalismil baseerub isiksuse väärtuse probleem, siis edasi, leiame demokratismi sisus teisigi sügavaid ideesid, nagu indiviidi võrdsuse ja rippumatuse ideed, mis tahavad inimest õiguslikult iseseisvana ja oma tahtele ning võimistele vastavalt toimivana. Demokratismi laiem kandejõud on individualistlik humanism ⁸⁾ ⁹⁾.

ja kaugeim siht absoluutne isiksus, individui kui eesmärk omaette. Ta praktiline väärtus avaldub hüüdlauses: ela ja lase teistel elada! ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾.

Just seda viimast, relativistlikku maailmasuhtumist - mis tähendab seda, et mul on küll õigus, kuid enamus tahab teisiti, neil võib ka õigus olla - võib pidada demokratismi üheks suurimaks väärtuseks, sest ta avab tee kompromissidele ja võimaldab üksikute killustunud tahted kokku viia ühiseks terviklikuks riigitahteks.

8. Vt. - W. Hasbach, die moderne Demokratie, Jena, 1912, lk. 276, 584.

9. Vt. - Ed. Laaman, Demokraatia ja diktatuur, Tartu, 1933. lk. 7.

10. Vt. - C. E. M. Joad, Guide to the Philosophy of Morals and Politics, London, 1938, lk. 804 ja 805.

11. Vt. Bryce, op. cit., lk. 65.

15.

Nii võiks nüüd tuletuslikult kokku võtta demokratismi ühiskondliku toime loomuse: ta on optimistlik - näeb igas inimeses ühiselu korraldajat tegurit ja usub selle võimistesse, on salliv - lubab igaühele sellest osavõttu ta jõukohaselt ja on kompromisse loov, sest teisiti poleks võimaldatud kogu rahva osavõtt kogu rahva enesemääramisest.

Kuigi on muutunud aegade jooksul arusaamine demokratismi tähendusest, on ta üldine siht olnud sama alati - see on parema elu mooduse hankimine neile, kes seda nõuavad.¹³⁾ Sama siht on ~~ag~~ omistatud varem samaaegselt ka kahele teisele individualismist lähtuvale poliitilisele maailma-vaatele - liberalismile ja egaalsusele. Seetõttu on neid ajaloos püütud teravalt üksteisest lahutada nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt.¹⁴⁾

¹⁴⁾ Kuid ometi on nende seas nii ilmne ja suhtumine omavahel nii lähedane, et käsitus demokra-

12. Vt. P. Treiberg-Tarvel, Demokraatia tulevikust, Tartu, 1928, lk. 17.

13. Vt. E. Simon a. o. v. Konstruktive Democracy, London, 1938 lk. 16.

14. Vt. Bryce, op. cit., lk. 26. jj.

16. tismist oleks liiaks ühekülgne, kui mitte peatuda lähemalt ka liberalismi ja egaalsuse osatähtsuse juures inimese ühiskondlike vabaduste ja enesemääramise probleemis. Sellele on pühendatud järgmine paragrahv.

§ 2.

Demokratism, vabadus, võrdsus.

Kolm hüüdsõna - liberté, égalité, fraternité võtsid kokku Prantsuse Suure revolutsiooni printsiibid. Need olid üksteist täiendavad ideed - vabaduse nõue poliitiline, võrdsuse nõue ökonoomiline ja vendluse nõue üldises mõttes sotsiaalne printsiip.¹⁵⁾ Nad rakendati ühiselt ühiselu uuendamispüüetesse, mille läbiviimisega taheti igale inimesele kindlustada demokratismi ideest sõltuvad õigused ja vabadused, anda võimalus tunda igaühel tavalise ühiskonnaliikmena. Mida nad aga õieti siis tähendavad?

I. Vabadus tähendab kitsenduste puudumist individuaalse õnne saavutamiseks ühiskonnas.

15. Vt. Ch. Lloyd, Democracy and its Rivals, London, 1938, lk. 102. jj.

17.

Ta tähendab elada oma elu vabalt; mõelda ja avaldada oma mõtteid, kui need ei tule kahjuks teisele inimesele, ilma kitsendusteta. Kui see poleks võimalik, kaotaksid inimesed oma inimsuse tiitli, sest mõtlemine ju eraldub inimest loomast.¹⁶⁾ Isiklik õnn on aga ~~relatiivne~~, sest ta pole täiuslik ilma ümbruskonna õnneta. Mis on aga isiklik ja üldine s.o. ühiskondlik õnn, pole väljastpoolt üldse määratav, kuna ta sisu pole kindel. Ta põhjeneb vabadusel, kui kodanike poliitilisel enesemääramisel¹⁷⁾ ja ta sisu on seega kodanike eneste määrata. Siit järeldeb, et inimesed~~ed~~ kellele antud õigus vabalt oma teotsen-
gut korraldada, ei tarvitse teotseda alati mitte "hästi", vaid nad võivad teotseda ainult oma parema arusaamise järgi.¹⁸⁾ See asjaolu ongi annud põhjusi arusaamatusteks valitseva võimu ja kodanike isetegevuse suhte määramisel. Tuleb pidada meeles, et kui valitsus enam ei võimalda

kodanike isetegevust ettekäändel, et see ei sünni

16. Vt. Joad, op.cit. lk. 799 ja 801 - ~~vt.~~ ka J.K. Laski, Liberty in the Modern State, London, 1937, Pelic.b., lk. 49 ja 65.

17. Vt. Kelsen, Wesen und Wert der Demokratie. 2. Aufl., Fubingen, 1929 lk. 5.

18. Vt. Mises Liberalismus, Jena 1927, lk. 5.

18. "hästi" siis eraldub ta rahvast ja oma võimu säilitades pole viimane enam enda tegevuse määraja, ega oma ka mingit vabadust. Nii tuleb vabadust piirata ainult sedavõrd, kui see on vajalik kõikide kodanike vabaks tegevuseks. Seega omab ühiskondlik vabadus mingisuguse distsiplineeritud vabaduse loomu, eeldab aga, et iga inimene ise ennast valitseva isiksusena võib tõmmata enda vabadusele piirid, ilma võõra surveta. Kui aga hakkab vabadusele piire seadma valitsus, siis peab see sündima valitsetavate huvides, nagu toimetaksid seda piiramist viimased ise, kuna riigivalitsusel selles protseduuris tuleb näha rohkem vahendaja-lepitaja, kui kohtumõistja positsiooni.

See on liberalismi tähendus, nagu ta on saanud selle, sammudes käsikäes demokratismiga. Lähemalt määritletakse temas veel kolm omaette tähendusega erisuunda - individuaalne, poliiti-

19. Vrd. Laski, Liberty, 49. jj., -id., Grammar, lk. 142, - Lloyd, op. cit. 83.

19. line ja kodanline vabadus. Individuaalne vabadus on peaesmärk ja selleni valmistavad teed poliitiline vabadus - kodanike õigus osa võtta valitsemisest ja kodanline vabadus - kodanike vabastamine valitsuse kontrolli alt, nagu tähendab J. Bryce.²⁰⁾ Ühiskond, kuhu on rakendatud demokratismi ideed, ei või end korraldada ilma üksikliikmeile poliitilisi ja kodanlikke vabadusi andmata. Demokraatne ühiskond vajab isiksusi ja neid võib kujundada vaid vabadus. Nagu inimene ei või elada ilma õhuta, nii ei või sirge karakter elada vabaduseta.²¹⁾

Võrdsus pole tegelikult kunagi esinenud ökonoomilises mõttes koos liberalismiga, nagu seda kavatses saavutada Prantsuse Suure revolutsiooni ideestik. Võrdsust materjaalses mõttes s.o. võrdseid inimesi oma vaimlisilt omadusilt ja ühiskonnas soetatava eravaranduse poolest, polegi. Võrdsus esineb enim eeldusena, et inimestel on võrdne õigus osa võtta kõigist ühis-

20. Vt. Bryce, op.cit., lk. 60.

21. Vt. R. N. Coudenhove-Kalergi, Totaalne riik - totaalne inimene, H. Anto tõlkes, Tallinn 1938, lk. 62.

Vrd. ka Lloyd, op.cit. lk. 65 - Bryce op.cit. lk. 67.

20. Konna kasude jagamisest, mis saavutatavad ühis-
/konna kasude jagamisest, mis saavutatavad ühis/
22)
elu tagajärjena. See naturaalse võrdsuse idee
23)
jäi võidutsema ainult doktriini, kuna naturaal-
ne mittevõrdsus jäi faktina ühiskonnas püsima
ka päälle Suurt revolutsiooni. Inimesed võivad
küll sünnipoolest olla võrdsed, kuid nende
erinevad iseloomuomadused ja viisid isikliku
õnne taotlemiseks annavad väga suuresti erine-
vaid saavutusi. Seepärast on hilisemad demo-
kraatlikud õpetused oma doktriinist materjaalse
võrdsuse idee kõrvaldanud ja jätnud selle ainult
24)
poliitilises ja kodanlises mõttes, s.t. võrd-
sust õigustes ühiskonnavõimu teostamiseks, võrd-
sust kohustuses sellele võimule allumiseks,
või nagu määritleb seda kaasaja õpetlane Joad
kõige viimsemas kontseptsioonis - võrdne õigus
arendada oma potentsiaalseid jõude ja saada
võrdselt osa kogu inimkonnale pärandatud kultuu-

22. Vt. A. de Tocqueville, Autorität und Freiheit,
Schriften, Reden, Briefe, Zürich, 1935, lk. 111

23. Vt. Bryce, op.cit.. lk. 72 jj.

24. Vt. ibid.

21.

rist, võrdne õigus töötada enda poolt määratud eesmärkide suunas ning osa võtta ühiskonnavormi määramisest, milles ta peab elama. Nii on võrd²⁵⁾usegi tähendus sellest ajast, kui ta esmakordselt maailma hüüti, palju muutunud, kuid on jäänud ka oma viimases tähenduses demokratismi lahutamatuks saatjaks. Ta on ajalooliselt tähendanud ikka ligipääsu ühiskonnas sünni või varanduse poolest privilegeeritud seisusele, missugused ei mahu demokraatlikku arusaamisse, ja kindlas ühenduses liberalismiga on nad mõlemad demokratismi kui maailmavaate mõistmiseks olulised kaasmõisted.

Viimane selles kolmikus - vendlus - ei oma nüüd enam niivõrd iseseisvat tähendust. Selle, kui üldise sotsiaalse printsiibi on endasse haaranud võrdsuse põhimõte, milline eelpool lähemalt valgustatud.

25. Vt. Joad, op.cit. ,lk. 801 jj. -
-Vrd ka Laski, Grammar, lk. 153 jj.

22. Prof. H. Kelsen, kes demokraatia probleemi osatähtsust käsitanud rohkemal määral riigi formaal-juriidilise tahte loomisprotsessiga seoses, ei lähe üldjoontes lahku antud mõistete eeltoodud piiritelust, vaid andes rohkem vormilise vahe-tegemise, mõistab vabaduse ja võrdsuse nõuet postulaatidena, mis seatud ideeliseks aluseks demokratismile. Nad mõlemad on sihitud alistava võimu vastu, kuid esimene on siiski primaarse tähtsusega, kui isiksust loov tegur, kuna võrd-sus on rohkem sekundaarse formaalse ja negatiiv-²⁶⁾se tähendusega, mille eesmärk sisaldab palju vähemat, kui mõistetakse selle mõiste all tavalises keelepruugis.

Praktilises ühiskonnakäsitluses viiakse aga vabadus ja võrdsus kokku demokratismi mõistega ja on kvalifitseeritavad üksteise si^unosistena vastavalt sellele, missugusele neist tahetakse asetada p^äärõhk.²⁷⁾

26. Vt. Kelsen, Wesen und Wert lk. 93 jj. - Vrd. ka id. Allgemeine Staatslehre, lk. 321 jj.

27. Tüübiliselt esineb see nii Rootsi teadusemehe Dr. Rönblomi analüüsis - vt. id. Liberalism - Poliit lised peavoolud, Elav teadus nr. 48, Tartu, 1935, lk. 54 jj., 62 jj.

Kui kõrvutada need mõisted demokraatlikku riigikorda asetatult, siis leiame, et liberalismist, kui inimese loomusest otseselt tuletatavast maailmasuhtumisest ajendub demokraatismi printsiip, mis siis omakorda teostab võrdsuse ja säilitab, vabaduse printsiibi. Demokraatismi põhimõtte on poliitiline ja lõppkonsekvensilt on vabadus ja võrdsus mõlemad ühiskonnas saavutatavad esimese teostamisega. Kuid, et neil on siiski demokraatismi põhimõtte teenistusse tagasi-rakendatav iseloom, siis lähemas analüüsis märkame, et demokraatism suhtub neile omamoodi kriitiliselt. Nad on kujundatud ümber nii, nagu demokraatismi poliitilise kõigeparemaotsmise printsiip ühiskonnas seda nõuab. Vabaduselt on ta kõrvaldanud teravalt individuaalse joone ja andnud juure kohustuse momendi, sest vabadused ilma kohustusteta pole ühiskonnas mõeldavad, võrdsuselt aga eemaldanud ta materjaalsuse.

24. Pääle sarnast sotsiaalsel muutmisprotseduuri on nad kõik liitunud ja kujundanud tervikliku poliitilise printsiibi, mida nimetame demokraatia printsiibiks, ning mille sisu õpetlane Joad jagab ühiskonnakehas rakendatult demokraatia, inimliku nõrkuse, vabaduse, üheväärsuse ja individuaalsuse printsiibiks. Toodud printsiibi sisukoostis on relatiivne, sest üks või teine moment võib selles olla rohkem või vähem allakriipsutatud, või koguni puududa ja seetõttu peaks ta olema kohandatav igasugusel arenemisastmel seisva ühiskonnaliikme poliitiliste õiguste ja vabaduste kaitseks. Tegelikus ^{raken} ~~vallandamises~~ ta jääb vormiliseks mõisteks - põhimõtteks, mille järgi ühiskond korraldub nii, nagu seda ise paremaks peab.

See oleks essentsiaalne käsitus demokraatismi mõistest üldse, nagu ta läbib punase joonena kaasaja sotsiaalteaduslikku lektööri,

28. Vt. Joad, op. cit., lk. 789 jj. Inimliku nõrkuse printsiip, mis senisesse käsitusse kerkib siin uue mõistena, tähendavat seda, et ka valitseja on inimene, samasuguste inimlikkude nõrkustega, nagu valitsetavgi, seepärast pole põhjendatud, talle võimalik anda võim teiste inimeste üle. - ibid., lk. 796.

25.

eriti anglo-saksi keelekultuuriga maades, kus teatavasti ollakse truuks jäänud poliitilisele õiguse ja vabaduse ideele.

2. peatükk.

Demokraatia ja demokraatlik riigikord.

§ 3.

Demokratismi põhimõtte üldisest rakendamisest riigikorras.

Riigivormi, milles rahvas teostab valitsemist, nimetas juba Aristoteles rahvavalitsuseks - demokraatiaks ja selle tähendusega püsib demokraatia riigivormide klassifikatsioonis praegugi, ainult teataval määral modifitseeritult.²⁹⁾

Riigi - ja sotsiaalteaduslikus kirjanduses pole aga demokraatia mõiste olnud siiski päris kindel.³⁰⁾ Sellele on antud mitmeid tähendusi: on märgitud temaga kas konkreetset riigikorda,³¹⁾

29. Vrd. Jellinek, op.cit., lk. 717. Kelsen Allg. Staatslehre, lk. 320. jj.

30. Vrd. Bryce, op. cit., lk. VIII.

31. Vt. Fr. Sander, Das Problem der Demokratie; Brunn.¹⁹¹³ lk. 48. - Laski, Grammar, lk. 17 - Vrd. Jellinek, op. cit. lk. 719 jj.

teatavat ühiselu seisundit, poliitilist meetodit või printsiipi, mille järgi ühiskond korraldab oma enese valitsemist.

Rohkemal määral on ta senini leidnud teaduslikult kasustamist riigikorra mõistena, tähendades rahvavalitsust selle sõna erilises mõttes, s.o. riiki, kus rahvas kui suveräänne valitseja on samal ajal ka valitsev, teiste sõnadega rahvas, kui võimuteostaja on identne rahvaga kui võimualusega. Et aga üheski riigis ei sisaldu a priori valitseja ja valitsetavate identimist, kuna vastavad riiklikud otsused on saavutatavad ainult osa rahva, mitte kõigi enamuse häältega, siis demokraatiat riigikorrana absoluutses tähenduses ei saagi esineda. Kui ta mõiste riigiõpetustes ometi on püsinud, siis vaid seetõttu, et rahvast riigis on riigivõimu teostajana kvalifitseeritud eriorganina, mis moodustub ainult hääleõiguslikest kodanikest, ja et konstitutsionaalselt on määratud selle organi teotsemine. Riiki, kus rahvas riigi-

32. Vt. Bryce, op.cit. ja Coc.cit. Haksbach, op.cit. lk. 309 - J. Dewey, Democracy and Education, New York, 1926, lk. 101.

33. Vt. Kelsen, Wesen und Wert, lk. 89. - Lloyd, op.cit. 80 j.j. - R. Basset, Constructive Democracy, lk. 77, j.j.

34. Vt. Coudenhove-Kalergi, op. cit. lk. 48 j.j. -

27. võimu teostaja organina omab suveräänse võimu ja seda oma tervikus vahetult ise teostab, peetakse kõige puhtamaks demokraatia vormiks. ³⁷⁾ Kõik teised vormid, kus rahvas kui riigi organis leidub inimesi, kes valitsemise teostamisest enamustahte printsiibiga niiviisi eemale on tõrjutud, et nad riigivõimu ülesannete otsustamisest osa võtta ei saa, nimetab professor Sander ³⁸⁾ quasi-demokraatiaiks. Need vormid, kuhu kuuluvad tavalise jaotuse alusel esinduslikud, kui ka mõned ³⁹⁾ otsese demokraatia vormid, asetab ta kõik mitmesuguses kauguses puhtakujulise demokraatia ja oligarhia vahele ning kvalifitseerib demokraatia erikujunditena. ⁴⁰⁾ Järelikult kaasaja, peamiselt mitmesugustes variatsioonides esinevate esinduslikkude vabariikide kohta, kus rahvas omab riigis kõrgema võimu, kuid seda ise ei teosta, jääb ⁴¹⁾ demokraatia mõiste liiga ebamääraseks. Nime-

Rönblom, op. cit., lk. 57. - vrd. A. Rosenberg, Demokratie und Sozialismus, Amsterdam, 1938, lk. 337.

35 - vt. Sander, op. cit., lk. 46, - Kelsen, Wesen u. Wert, lk. 14.

36 - vt. ibid. lk. 46, 49 jj. - Riigivõimu teostamisest ei võta osa alaealised ja mitmet liiki hääl- ja valimisõiguse kaotanud kodanikud.

37 - vt. ibid., lk. 57.

28. tatud riigikorrad on küll vabariigid, kuid mis-
sugusel määral on nad demokraatiad, seda nende
traditsiooniline jaotus ei näita. ⁴²⁾

Teiseks, demokraatia printsiip ^{oma relative} sisu tõttu ⁴³⁾
võib olla rakendatud mitte üksi vabariiges, vaid
ka parlamentaarseis monarhiais, eriti kus konsti-
tutsioonis on antud võimalus rahvaesindusel as-
tuda vastu kuninga prerogatiividele, ⁴⁴⁾ või kus
on kujunenud konstitutsionaalseks tavaks neid
mitte rahva enesemääramist kahjustavalt rakenda-
da. ⁴⁵⁾

Seetõttu võib neis riiges pääseda maks-
vusele isegi päris kaugele ulatuv rahvavalitsus-
lik põhimõte, kuna teiselt poolt vabariiges, kus
teostatud diktatuuri printsiip, võib see olla
piiratud miinimumini või kustunud täiesti. ⁴⁶⁾

Nii peame demokraatse riigikorra määritlemiseks
leidma küll teisi aluseid, mitte tavalist riigi-
kordade jaotust.

38 - vt. ibid.

39 - vt. -- demokraatiate liigitamisest -- Wasbach,
op. cit., lk. 135 - Kelsen, Allgemeine Staatsl.,
343 - Jellinek, op. cit. lk. 717 jj.

40 - vt. ibid., lk. 53 jj., 81, 97.

41 - Ka prof. Maim on leidnud, et demokraatia ei mahu
enam traditsioonilisse riigimõistesse -- vt. N.
Maim, Völkerbund und Staat, Tartu, 1932, acta
et c., lk. 330.

29. Teine üldisemalt tarvitataw tähendus demokraatiale, mitte niivõrd riigiõiguslaste, kui sotsioloogide ja poliitikategelaste poolt antud, on ta märkimine ühiskondliku korraldusena - seisundina, milles rakendatud demokratismi põhimõte. Ühiskondlikke korrastusi demokratismi kui poliitilise maailmavaate alusel esineb väga palju ja oma rakendusmeetodeilt sootuks erinevaid. Mõned neist võivad tõesti kokku langeda riigiga, kuid teised, kas poliitilisel, või muul alusel seisvateks üksustena eksisteerivad seespool või väljaspool riigimõistet. Esimesed on oma poliitilise ideaali saavutanud, sest riiklik kord sanktsioneerib ta taotlusi, kuid teised võivad aga olla väga hästi riigi huvide vastu võitlevad üksused, missugustel konkreetsel riigikorraga pole midagi ühist. Meid huvitab siinkohal muidugi esimene liik, milles väljendub demokraatne riigikord, seepärast

42 - Riigiõigus kaasajal enam vabariike lähemate ala-jaotustes ei esitagi, sest aristokratia, kui republika teine vorm demokraatia kõrval on jäänud ajalukku - vrd. prof. Maimu riigiõiguse loengud. Iganenud on ka riigikordade jaotus üldse monarhiatesse ja vabariikidesse. On hakatud vaatlema riigikordasid mittekonstitutsionaalsetena ja konstitutsionaalsetena ning viimaseid omakorda parlamentaarsete, presidentsiaalsete ja referendaarse-

30. on põhjust vaadelda üldjoontes sel alusel antud demokraatia liigitusi. Vanemaist teoreetikuist W. Hasbach eristab peajaotuses poliitilist ja sotsiaalset demokraatiat.⁴⁷⁾ Kuna see pole aga täpne, sest sotsiaalset demokraatiat võib vaadelda väga hästi ka poliitilisena, siis pole ta pakunud sotsioloogidele küllaldast rahuldust ja on otsitud teisi peajaotusi. Tähtsaim neist on jaotus praegusajal sotsiaalseks ja kodanlikeks demokraatiaks.⁴⁸⁾ Esimene püüab massi oma valitsemisele majanduslike produtseerimisvahendite üldsuse kätte võtmisega, s.o. eraomandi riigistamisega, teine samuti rahvamasside omavalitsusele, kuid eraomandi säilitamise teel.⁴⁹⁾ Tegelikult rakendamiseks on osutunud vastuvõetavaks ainult kodanlik demokraatia, kuna ta eitab klassivõitlust, kui ühiskonda lõhkuvat tegurit. Ta alajao-

te kordadena -- vrd. A. Mägi riigiõiguse erikursuse loengud 1937.-8. õppea. - Bryce, op. cit. II, 507 jj.

43 - vt. § 2.

44 - Norras - vrd. prof. Maimu loengud.- Vt. ka Rosenberg, op. cit., lk. 338.

45 - Inglismaal, Rootsis - ibid.- Üldteoreetiliste aluste kohta.vrd. Lloyd, op. cit., lk. 80 jj.

46 - näit. Nõuk.-Venes - vrd. A. Mägi loengud.

31. tustena antakse: 1) sotsiaaldemokraatia, mis võitleb feodaalse ja kapitaalse ülemkihi vastu; 2) imperialistlik demokraatia, omades konservatiivse iseloomu, on kompromissiks sotsiaal- ja liberaaldemokraatia vahel; 3) liberaaldemokraatia, püüab inimestele vaba konkurentsivõimalust andes kindlustada neid majanduslikus ja kultuurilises edus; 4) koloniaaldemokraatia, missugune on koloniaalmaade valitsemiskorra tüüp. 50.)

Antud jaotus on puhtakujuliselt vormiline, kuna ta lähtub meetoditest, millega korraldatakse ühiskondlik elu riigis. Demokraatia sisuliseks jaotuseks, äranäitamiseks kuivõrd puhtakujuliselt ühes või teises riigikorras on demokratismi printsiip läbiviidud, pole seegi küllaldane.

Demokraatia teised ülalantud tähendused aga, poliitiline meetod ja poliitiline printsiip, on niivõrd abstraktsed, et nende liigitamisest

-
- Urbach,*
47 - vt. op. cit., lk. 121, 390 jj.
48 - vt. Rosenberg, op. cit., lk. 377 jj.
49 - vt. ibid.
50 - vt. ibid.- vrd. ka samal jaotusel põhjenevat prof. Tarveli kirjutust, Akadeemia nr. 3 ja 4, 1938, lk. 133 jj., 216 jj. (Demokraatia liigitusest uusima ajaloo valguses.) Ljunglund, Elav teadus, nr. 48, Tartu, 1935, lk. 16 jj.- Lindström, ibid. lk. 87 jj.

32. poleks üldse mingisugust kasu. Konkreetse demokraatlikult korraldatud riigikorra äranäitamiseks nad meid edasi ei aitaks.

Seega oleks toodud käsitleluse põhjal selge, et demokraatlikkude riigikordade objektiivset liigitamist demokraatiaks pole võimalik anda. Esiteks seetõttu, et ei piisa selleks vastavate riikide konstitutsioonide vaatlemisest, on vaja vaadelda ka nende tegelikku rakendamist, sisseseadete funktsioneerimist ja rahvaklasside suhtumist neisse. Teiseks tuleb teada, et kodanike poliitiliste õiguste sisumäärang -- osavõtt riigitahte moodustamisest, annab riigile relatiivse loomuse. ⁵¹⁾ Keegi ei või teada rahva tahet ega vajadusi pääle ta enda, ja kuidas rahvas neid konkreetses riigikorras kõige paremini teostada võib, jääb ikka tegelikkuses lahendamata probleemiks nii kaua, kui on eriilmelisi ja erivajadustega inimhulki mitmesugustel maakera osadel. Et

51 - vrd. Kelsen, Wesen u. W., lk 17.

33. inimeste konkreetset vajadused loovad poliitilisi maailmavaateid ja rakendavad neid oma taotluste teenistusse, siis on demokraatne riigikordki mõistetav teatud ühiskondlikul arenemisastmel ja olukordades, mis subjektiivselt rahva juures käsitletavat. Seepärast ongi viljatu vaadelda demokraatiat kui mingisugust üldist abstraktsiooni, nagu tähendab prof. Tarvel, ^{52) vaid} ja võime jääda ^{ainult} vaid konkreetse riigikorra juure, nagu see esineb ajas ja ruumis, vaadelda, kui palju on rakendatud selles rahva enesemääramise põhimõtet ja seejärgi otsustada, missugusel määral vastav riigikord on demokraatlik. ⁵³⁾

Nii siis, demokratsismi rakendamisprobleemi aluseks jääb demokraatlik riigikord oma relatiivses ulatuses, see on riigikord, kus kodanikele on kindlustatud poliitiliselt vabadused oma heaolu ja õnne saavutamiseks. ⁵⁴⁾ Mil määral on sarnane kord aga äratuntav, näitavad kolm momenti, mis

52 - vt. Akadeemia nr. 3, 1938, lk. 132.

53 - vrd. Tarvel ibid.

54 - vrd. Bryce, op. cit. lk. 48 - ~~Wesbach~~, op. cit. lk. 40.

34. mis on aluseks seatud ka eelolevas analüüsis Eesti Vabariigi põhiseaduste kohta. Need on: 1) kui palju omab rahvas tegelikult riigis õigusi riigitahte loomiseks, mis seadustes avaldub, 2) missugused õigused on antud rahva poolt vabalt valitud esindajaile, kes rahva nimel ja rahva eest teotsevad ja 3) kuidas teostab rahvas kontrolli oma esindajate teotsemise üle.

§ 4.

Demokraatliku riigikorra rekvisiidid.

Demokraatlik valitsemiskord, kui valitsemiskord üldse pole ettekujutatav rahvata, kelle jaoks ta on loodud. Seepärast esimene eeldab teist ja teine teatavate tingimuste juures esimest. Missugused need tingimused peaksid olema, on kokkuvõetavad demokraatlike riikide senisest funktsioneerimisest ja neid võiks nimetada demokraatliku riigikorra rekvisiitideks - päraldisteks, millele see ei või korrapäraselt oma ülesandeid täita. Siinkohal olgu antud vaid kokkuvõtlikult nende iseloomustus.

35. a) Rahvas. Kõigepeält tuleb küsida, kas iga-
sugune rahvas, kes riigivõimu kui niisuguse alla
ühendatud, on sobiv demokraatlikule riigikorra-
le. Sellele võib vastata otsekohe eitavalt. Rah-
vale paneb demokratismi põhimõtte ühes vabadusega
pääle suured kohustused, suuremad kui ükski tei-
ne riigikord. Need kohustused tähendavad endako-
hustumist ja valitsemist ning kus vajalik ka ena-
muse otsusele allumist. Selleks, et seda suuta,
ja et hinnata demokraatlikus korras enesedistip-
liini vajadust, peab rahvas olema kõrge haridus-
liku tasemega. Siin on mõeldud just kogu rahvast,
et üks osa ei muutuks teiste pimedaks sõnakuul-
jaks ja otsustetäitjaks. Vajalikud on ühtlased
rahva traditsioonid, kultuur ja kõik, mis seob
rahvast homogeenseks, kompaktseks tervikuks.
55.)
Demokraatlikul korrastusel pole põhimõttelikult
küll midagi n. n. rahva eliidi vastu, kuid kin-
del nõue valitseb siin, et see moodustaks rah-
va vähemharitud osaga kindla terviku ega tõuseks

36. teiste üle valitsejaks. Kuigi selle kätte on usaldatud riigivõimu funktsioonide täitmine, ei või ta muutuda vastutamatuks kodanikkonna ees, sest see tähendaks demokraatia lõppu.⁵⁶⁾ Rahvas, kelle üldhariduslik tase on madal niivõrd, et ta ei suuda mõista oma keskelt tõusvat vaimset eliiti, kes laseb üksikud ennast juhtima ja kellele on iseloomustav joosta pimesi nende juhtide järgi, ei ole võimeline demokraatlikku riigikorda hoidma. b) Riigivõimufunktsioonide asetuse valitsemise süsteemis. Sellest, kuidas on asetatud üksteise suhtes riigivõimufunktsioonid -- seadusandlus, täidesaatmine ja kohtumõistmine -- on sageli tingitud olnud arusaamatused, üksikute rahvagruppide võimu juure pääsemise ja demokraatliku korra üldised nõrkused. Senini on esinduslikes riigis, kus tunnustetakse rahvasuveräänsust, peetud küll parimaks ja jäädud peatuma parlamentaarse valitsemisviisi juures, sest pole leitud rahuldavamat meetodit kodanike mitme-

37. suguste püüete, soovide ja vajaduste liitmiseks riiklikult rakendatavaks rahva tahteks. ⁵⁷⁾ Parla-
mentaarne meetod, nagu teada, põhjeneb riigivõimufunktsioonide lahutamise ja tasakaalustamise
põhimõttel, ⁵⁸⁾ et ükski funktsioonidest ei muutuks
liiga tugevaks ja ei haaraks üksinda riigivõimu.
Sellest oleks aga üksinda veel vähe, rahvale peab
jääma nende kõige üle kõrgema kohtuniku osa, ⁵⁹⁾
mille ta soovib endale jäetud kontrollvahen-
ditega. Kõigele lisaks peavad riigivõimufunktsi-
oonide juures avalduma järgmised iseloomustavad
jooned: 1) seadusandlus peab olema valitsemise
raamistikus eluliseks tsentriks, ⁶⁰⁾ ta kehastagu
kogu rahva soove, väljendagu kõik poliitilised
voolud ja olgu niivõrd tundeline rahva oluliste-
le tarvetele, et suudab kõigile neid rahuldades
reageerida. 2) täidesaatev võim peab omama kül-
laldast iseseisvust, et mitte saada legislatiiv-
võimust juhitaavaks täidesaatvaks komisjoniks,
mille tõttu võiks parlament omale kindlustada

-
- 57 - vrd. N. Maim, parlamentarizm i suverennoe gos-
sudarstvo, Acta et c. B. XIV, 1, Tartu, 1937, lk. 23
58 - nagu on meil tuntud Locke'i ja Montsguieu õpe-
tustest.
59 - vrd. Kelsen, Allgemeine Staatsl. lk. 316 jj., 342 jj.
60 - vt. Bryce, op. cit., II, lk. 377.

38. kõikvõimsuse. Sellest ongi tingitud nõue n.n.

61.)
tugeva valitsuse järele, mis rahuldust leiab rahva poolt otseselt valitava eksekutiivfunktsiooni pea valimisega. 3) kohus olgu rippumatu, et ta ei kujuneks poliitiliseks vahendiks teistele funktsioonidele ja et õiglane kohtumõistmine oleks kõigile kindlustatud.

c) Poliitilised parteid. Poliitiliste parteide vastu on palju tänapäeva avalikkuses sõna võetud, kuid keegi pole näidanud, et mõni teine viis ilma poliitiliste parteide parteid~~d~~ kaasabitä oleks parem vahend atomiseeritud riigita~~h~~te kokkutoomiseks. 62.) Kus neid on hakatud asetama puhtal kujul kutseesinduskogude, ametühingute ja muude organisatsioonidega, nagu korporatiivses riigikorras, on need hiljem võtnud ikka poliitilise värvingu, 63.) et riigivõimu käsitluses omal kohal tugev olla. Sarnased elukutseliste inimeste poliitilised rühmitused on aga palju halvemad, kuna nad esindavad igaüks teravalt oma kitsaid huviseid 64.)

61 - vrd. Iaski, Grammar, lk. 318.

62 - vrd. Bryce, op. cit., lk. 134 -- Kelsen, Wesen u. W., lk. 19 jj. -- prof. Maim ütleb isegi, et erakondade koostegevus ongi parlamentarism laiemas mõttes - vt. id., Parlamentarism ja fašism, acta et c. B XVII, 4, Tartu, 1930, lk. 5.

39. ja sisendavad seetõttu riigi seadusandlisse kogusse rohkemal määral vastolusid. Viimasel ajal on küll demokraatlikes riigis laialdaselt maad võtnud vaade, et korporatiivselt organiseeritud grupe grupe tuleb tunnustada riigivõimu poolt, kui koostöö organeid ja lugeda poliitiliste maailma-⁶⁵⁾vaateliste üksuste täienduseks, kuid sarnane rakendus on alles katsetamisajajärgus.

Parteide mõju alla võib aga kuuluda ainult seadusandlus, mitte eksekutiivorganite tegevus,⁶⁶⁾ et rahvas ei kaotaks kontrollivõimet parteide üle, kuna täidesaatval võimul on iseloomustav rahva kontrollist kaugemale nihkuda kui seadusandlusel.

d) Avalik arvamus. Avalik arvamus on tähtsaimaks rahva kontrollvahendiks ^{Te} oma võimuorganite tegevuse üle. Kõik teised vahendid, nagu parlamendi ümbervalimine ja rahvahääletamine, kus see esineb, on kaudsemad ning viimaste toime kontrollivõimvõibki esineda ainult rahva avaliku arvarvamise häälena. Teadmatust valitsemisasjus-

63 - vrd. J. Vilms, korporatiivne ühiskond, Tartu, 1936, lk. 28 jj., 38 jj.

64 - vrd. Mises, op. cit., 147

40. demokraatlikus riigis ei või olla, kuna rahvas ei saada oma esindajaid mitte ainult valitsema, vaid laseb nende kaudu ka oma vajadusi korraldada. ⁶⁷⁾ Seepärast tuleb teadmatuse kate paratamatult kergitada kõigelt, mis puutub rahvateenrite tegevusse. Avaliku hääle eest, mille teenistusse rakendatakse kõik selleks mõeldavad vahendid, nagu ajakirjandus, kõnekoosolekud, raadio jne., ei või pääseda ükski halvastitalitav riigivõimu teostaja, olgu see parlamendiliige, administraator või kohtunik. See oleks võimalus, seada neid otseselt laia rahvahulga ees vastutavaks ja alalises võimuteostajate vastutavuses seisab demokraatliku korra saatus. ⁶⁸⁾ Avalik arvamus on ühtlasi parlamendis vähemuse -- parteidualistlikus parlamendis ⁶⁹⁾ ka opositsiooniks nimetatava partei -- võimsamaks relvaks, millele võib loota, kui enamus ta õigused maha surub.

-
- 65 - vrd. Vilms, op. cit., lk. 34, 75 jj. -- ka Kelsen, Wesen u. W. lk. 50 jj.
 66 - vt. Kelsen, Wesen u. W. lk. 77.
 67 - vt. Bryce, op. cit., II, lk. 420.
 68 - vt. W. Lippmann, The good Society, London, 1938, lk. 108 jj. - vrd. Kelsen, Wesen u. W. lk. 76. - Burns, Democracy, its Defects and Advantages, London, 1929, lk. 200 jj.
 69 - vt. N. Maim, Parlamentarizm i suv. gossud., lk. 149.

41. Avaliku arvamuse tekitajad on kõik kodanikkude ringkonnad, niihästi n. n. elukutselised seasandluse teostajad, kui ka väljaspool parlamendiringkondi aktiivselt ja passiivselt poliitikast osavõtvad kodanikud.⁷⁰⁾ Muidugi võib olla poliitiliste parteide osatähtsus avaliku arvamuse tekitamises väga suur, kuid demokraatlikus riigis igalt kodanikult eeldatava kõrge üldhariduse tõttu on selle hädaoht paralüüeeritav.

e) Omavalitsused. Demokraatia vajab enda aluseks omavalitsusi, ütleb J. Bryce.⁷¹⁾ Seda kinnitavad pea kõik autorid ja märgivad ära nende kodanikke kasvatava tähtsuse.⁷²⁾ Neis on kodanikele tegevusväli, kus omandatakse kogemused riigipoliitiliseks tegevuseks ja kasvatatakse demokraatlikku karakterit, sest omavalitsused - kogu kodanike isetegevuse avar piirkond - haarab väga laiu riigi tegevusalasid - sisepoliitikat ja kultuurilist ning majanduslikku eluavaldust. On ikka olnud pro-

70 - vrd. Bryce, op. cit., lk. 176 jj.

71.- vt. op. cit., lk. 360.

72 - vt. ibid. - Wasbach, op. cit., lk. 237. - Iaski, Grammar, lk. 114 - Lippmann, op. cit. lk. 262 jj.- Burns, op. cit. lk. 208. #111111 #111

42. bleemiks, mida õieti korraldab siis riik ja mida omavalitsused, sest mõlemad peavad olema rahva heaolu teenistuses, ja on lõpuks jäädud peatuma seisukohale, et demokraatlik riigis riik piirdu-
gu ainult üldtegevusalade korraldamisega ja re-
guleerimisega, mille korraldamiseks üksikuil ko-
danikegruppidel või territoriaalseil üksusil puu-
dub kas huvi, või arusaamine nende vajalikkusest,
või majanduslik kandejõud. ⁷³⁾ Riik ärgu seepärast
püüdku mõjuvõimuga tungida kodanike spetsiaal-
seisse ühiseluvahekordadesse ja ärgu sulgegu riik-
gikapitaliga erategevuse võimalusi. Ta ainult juh-
tigu, et kõik toimuks riiklikes huvides kodanike
eneste üldiste vajaduste kohaselt. Vaba riiklik
ühiskond seepärast ei valitse mitte inimeste toi-
metusi, vaid õiglust inimeste keskel, kes juhib
nende omategevust, ütleb sotsioloog W. Lippmann. ⁷⁴⁾

Lõpuks tuleb küll õigust anda kahtlusele, et
radikaalne riigivõimu detsentraliseerimine sisal-

73 - Vrd. Iaski, Authority, lk. 119- Joad, op. cit.
lk. 776. - Lippmann, op. cit. lk. 262.

74 - Vt. ib., op. cit. lk. 267.

43. dab endas hädaohtu keskvõimu seadusandlusele vastuhakkamiseks, ⁷⁵⁾ kuid sel puhul võib viga peituda teistes demokraatliku riigikorra rekvisiitides -- rahvas võib olla vähese poliitilise kasvatusega või rahvaesindajad ei täida oma kohuseid seadusandluses õieti. Ajalooliselt demokraatlikke traditsioone kandvate rahvaste juures pole aga sarnased häired kõrvaldatavad, sääl leitakse kindlasti tee avaliku arvamuse abil sobdasa poliitilise konjunkturi loomiseks, et demokraatlik riigikord kõrvaldades takistused, võiks korralikult jälle edasi funktsioneerida.

§ 5.

Demokraatliku riigivõimu funktsioneerimisalustes (4

Kõik ei saa olla vabad, vaid paljud. See on Kelseni demokraatliku riigikorra relatiivsuseprintsip, mis avaldub ta parlamentaarse demokraatia enamustahates. ⁷⁶⁾ Ta väärtus seisneb proportsionaalses valimisviisis, ⁷⁷⁾ millega kõikidele huvi-

75 - Vt. Kelsen, Wesen u. Wert, lk. 72.

76 - Vrd. Kelsen, Wesen u. Wert, lk. 9 jj., 28.

77 - Vt. ibid. lk. 62.

44. gruppidele luuakse ühtlane tegevusruum enda taga seisva rahvamassi jõudude organiseerimiseks riikliku tahte kujundamisel. Sellega oleks antud alus jõudude õiges vahekorras esinemiseks parlamendis, kus nad peavad ühiseks riiklikuks tahteks liituma. See liitumine tähendab kompromissi, milleta pole võimalik rahulik kokkulepe erisiate taotlejate üksuste vahel. Ühed peavad ikka andma teistele järgi ja vabatahtlikult alluma nende otsustele, kuid teised peavad arvestama esimeste erisuguseid soove ja tulema vastu neile niipalju kui võimalik, s. o. piirama end samuti vabatahtlikult oma soovides, et lõpplahendus kõigile üldtahtetele leitaks rahulikul teel ja oleks kõigile vastuvõetav. Kaasajal polegi võimalik avada teed kompromissidele riiklikus ulatuses teisiti, kui parlamendi abil, selle⁷⁸⁾ pärast moodne demokraatia on ikka esinduslik,⁷⁹⁾

-
- 78 - Parlamendi, kui organi tahe rahvatahte funktsioonina - Vrd. Kelsen, Allgemeine Staatsl., lk. 310 jj. sisaldab kooskõlastatult kõik rahvahulkade tahted, kui ta on valitud proportsionaalselt, vt. nota 77.
- 79 - haruldaste eranditena püsivad mõned Sveitsi kantonalsed osariigid oma vahetute rahvavalitsustega - vt. Jellinek, op. cit. lk. 724 jj.

45. kuna ta on kergesti kohandatav igasuguste rahva sisemiste jõuvahekordade kooskõlastamiseks, nii, et jätab kõigile vajaliku tegevusruumi, ega tee kellelegi liiga. Kui ka moodne riik astub vahel kontrollivalt vahele üksikute gruppide tegutsemisse, siis põhimõttikult ei saa seda eitada, sest ta kui kodanike vabaduste kindlustaja peab ühtlasi olema teadlik kodanike tegevuses, et see ei muutuks kooskõlatuks ja korratuks ning ühe osa rahva huvidele risti vastukäivaks. Sellest võib järeldada, et riiklik kontroll eeldab ainult kooskõlastamist ^{80.)} ja mitte midagi muud. Riigis, kus sellest on teisiti aru saadud, on ikka olnud leida riigisuveräänsuse- totaalriikluse rakenduslike printsiipe.

Et riiklik kontroll kodanike tegevuse üle ei muutuks siiski nende õigusi mitteamvestavaks, on vajalik, et riik oma poolt loodud positiivse õigusnormistikuga annaks kodanikele vabaduse ja õig-

46. luse garantii. See pole aga mõeldav teisiti, kui et õiguseloomine sünniks demokraatliku printsiibi kohaselt, ⁸¹⁾ kõikide kodanikkude kaastööl ja üksteise mõistmisel, mida on võimalik saavutada kaasaja parlamentlike meetoditega. Parlament on koht, kus kaalutakse, arutatakse ja kus avaliku arvamuse silme all sõelutakse enamusprintsiibi sarjast läbi kõik rahva keskel kangastuvad tahtmised, et oleks kõigile selge nende täitmise või tagasilükkamise otstarve. Võib arvata, et enamusel, kel vähemuse üle on kasutada kõik võimalikud vahendid, võiks muutuda terroriseerivaks, kuid asjasse süvenedes on selge, et seda korralduslikult funktsioneerivas demokraatlikus riigis ei tule karta, kuna see nähe ei mahu demokratiismi kontseptsiooni. Enamuse "diktatuuri" vastu, mis kohustab alluma ka need, kelle huvidega see muidu kooskõlas poleks, ei ole küll tõesti legaalseid abinõusid, ⁸²⁾ kuid kõrge kasvatuslik ta-

81 - Vrd. Kelsen, Reine Rechtslehre, Leipzig, 1934, lk. 126.

82 - Vt. Lippmann, op. cit., lk. 107.

47. se, traditsioonid ja demokraatlik meelsus üldse, mis lubab enamusel valmis olla vähemuse ärakuulamiseks ja ta tahte arvestamiseks nii parlamendis kui ka väljaspool seda, annavad siiski enamustahete alla painutamisele vabatahtliku iseloomu. Sellest on siis küllaldaselt selge, et enamusprintsipi kui relatiivne lähenemine vabaduse ideele, võib olla ainukeseks õigeks aluseks riigi sotsiaalprobleemide lahendamisel, sest absoluutset ühtmeelt pole riiklikus ühiskonnas võimalik iialgi välja tuua. Kõik teised printsibiidid, milles rahva enamus riigi tahte otsustamisest välja suletakse tulevad individualistlik-liberaalse maailmasuhtumise seisukohalt, mis oli aluseks ka demokraatismi põhimõttele, mittevastuvõetavaks lugeda. Neis on absoluutselt määrajaiks teguriks suveräänne mõistus ja täitjaks ainsalt lubatud partei. Sääb võib õigusriik kindlustatud olla ainult neile, kes selles enda poolt soovitud normidega sanktsioneeritud korda näevad. Kõigi teis-

83 - Vrd. V.M. Dean, The Attack on Democracy, koguteoses New Governments in Europe, by Buell, Dean & o., New-York, 1937, lk. 18

84 - Vt. Kelsen, Allgemeine Staatsl., lk. 323.

48. te kohta on see vaid eeldatav, kuna nad pole selleks oma nõusolekut andnud. Paljas rahva tahte eeldamine aga ei anna veel küllaldast valitsemiseimperatiivi ja sarnase valitsemise tulemused võivad ainult ^{negatiivses} eitada olla.

Sellest võib teha nüüd järgmise järelduse. Rahvas peab saama vabalt oma individuaalset tahtet välja tuua, peab leidma võimaluse selle kooskõlastamiseks ühtsaks riigitahteks ja siis juba sellele kooskõlastatud tahtele alluma. Allumiseks jääb talle põhimõttelikult küll vabadus, ⁸⁶⁾ kuid see on seotud kohustusega seda siiski täita. Ilma kohustuseta ka vabaduseks poleks korrustatud ühiselu üldse mõeldav, seda asetaks siis anarhia.

Individaalse tahte avaldamine ja selle kooskõlastamine on võimalikuks saanud rahval kodaniku ja poliitiliste vabaduste kindlustamisega. Et

85 - Vt. L. Nelson, Demokratie und Führerschaft, Stuttgart, 1927, lk. 14 jj., 163 jj.

86 - Vabadus negatiivses tähenduses, nagu selle esitanud Montesquieu, vabadus mitte seda teha, mis seadusega keelatud. N. Maim, riigiõiguse loengud.

49. need vabadused ühiskondlikus elus niivõrd tähtsad ja vajalikud on, et nendeta inimesel ühiskonnas võimatu on isiksuse kvalifikatsiooni saavutada, kuid et neid nende tähtsuse pärast riigivõim oma omnipotentsusega sageli on mahatallanud, siis on hakatud nende garanteerimist nõudma riikide konstitutsioonides, kui vastavais kõrgemaastmelisis normistikes. Nimetatud probleemi moodne käsitus avati Mandri-Europa riigikordade jaoks Prantsuse rahvuskogu poolt 1789 aastal vastuvõetud deklaratsiooniga inimese ja kodaniku õigustest. Selles olid fikseeritud põhimõtted: 1) et kõik inimesed on sünni poolest ühesugused ja vabad, nad võivad oma loomulikke õigusi kasustada piires, missugused määrab ühiskonna kaass liikmete sama õiguste kasustamine, 2) et riigivõim kuulub rahvale, ja seda teostavad üksikud kodanikud on kogu rahva teenistuses ning alluvad rahva kontrollile, 3) et üldist tahtet väljendab vaid seadus ja igal kodanikul on õigus selle loomisest osa võtta.

87.)

87- Vt. deklaratsiooni tõlge, Condanhove Kalergi, op. cit., lisa, lk. 155 jj. See oli õieti ajalooliselt refleksi tagasi USA-st, kus koloniseerijad

50. Need põhimõtted moodustavad praeguseski riik-
luses nõutavate kodanike õigus-kohuste kompleksi
välise kesta, mille kindlustamine on saanud de-
mokratismi konstitutsiooniliseks eesmärgiks. Ai-
nult nende ühiskondlike vabaduste täielik raken-
damine on demokraatliku riigikorra hästi funktsi-
oneerimise eelduseks. Demokraatlik riigikord oma
loomult ühiskonna föderatiivsete jõugruppide po-
liitiline ühendus vajab poliitiliselt teadlikke
ja arenenud kodanikke, keda ta võib kasvatada
ainult ise, demokratismi põhimõttest tingitud
ühiskondlikes vabadusis. Nii võiks öelda, et de-
mokraatlik kord võib püsida ainult demokraatliku
korra abil. Ta on ühtlasi eesmärgiks sotsiaalses
mõttes neile, kes inimest mitte madalamaks olen-
diks ei pea kui ta tegelikult ontoloogilises prob-
leemistikus esineb, ja meetodiks individualist-
likus käsituses neile, kes usuvad inimese isik-
suse pikaldast arenemist absoluutse täiuslikkuse

olid rakendanud Inglise tähtsamate riigikorda
määravate aktide - Magna Charta, Bill of Rights,
Petition of Rights - põhimõtted - vrd. *Wasbach*,
op. cit. lk. 41. - Bryce, op. cit., lk. 49 jj.

Demokratismi põhimõtte ja Eesti Vabariigi põhiseadused.

3. peatükk.

Demokratismi põhimõtteEesti Vabariigi riigikorra kujunemises.

§ 6.

Rahvastik ja üldmiljöö.

Eesti iseseisvus leidis maal asuva rahva võrdlemisi homogeense ~~üksuse~~ eest - põlvnemiselt 1) 87,7 % eestlasi, kes enamikus põllutööst toituv. 2) Seisusliku püramiidi ja ühes sellega põlise aadli kaotamisega said senised alamseisused - talurahvas ja linnakodanikud 3) rahvaosaks, kellele peamiselt baseerus uus ülesehitatav riiklik võimukorraldus. Maareform, mis tekkinud olukorras sai paigutamatuks, viidi läbi just senise alama kihi huvides ja sellega tasandati viimased suured feodaaliseloomu kandvad erinevused rahvastikus.

1 - 1922 a. rahvaloenduse andmed, vt. Eesti arvudes, Tallinn, 1934, lk. 10.

2 - Vrd. ibid. lk. 25.

3. - moodustasid kogu elanikkonnast ligi 97 % - vt. E. Laaman, Eesti ühiskond, Tartu, 1936, lk. 7.

53. Samuti ei rikkunud rahvastiku ühtsuse üldpilti elanikkonna erinevus poliitiliselt meelsuseslt. Kuigi erakonnad olid võrdlemisi suure osatähtsuse Eesti avalikus elus omandanud, juba Arkamis-⁴⁾ ajast peale, ei olnud nad ometi suutnud lõhestada väga teravalt poliitilist elu. I Riigikogus oli saadikutel, kes kuulusid rohkem kihimõtet toonitavasse agraar- ja sotsialistlikesse erakondadesse, kokku ainult 55%.⁵⁾ See näitab, et küllalt suur kaal oli neil erakondadel, kihihuvide taotlusest vabana võisid poliitiliselt rahustava tasakaalustaja osa etendada. Seetõttu on hästi mõistetav rahva tasakaalukas ja kaine suhtumine kogu Eesti iseseisvuse eest võitlemise ajajärgul. Eriti kujukalt avaldus see just ajal, mil tuli tõkestada riiki sissetungivaid kommunistlikke⁶⁾ võimuhaarajaid, ja korraldada end seespidi riiklikult. Selletõttu olidki ka kergesti likvideeritavad kõik revolutsioonilised järellainetused,

4 - Vrd. id., Erakonnad Eestis, Tartu, 1934, lk. 15 jj.

5 - Vt. id. E. ühiskond, lk. 25.

6 - Vrd. E. Laaman, Eesti iseseisvuse süünd, Tartu, 1936, lk. 413-426, 467.

54. millistest oma eriti verise iseloomu tõttu mäletame 1. detsembrist 1924.

Rahvahariduslik tase ei olnud madal, nagu näitavad võrdlused oma aja teiste Venemaa kubermangudega.⁷⁾ Sellepärast võis eestlane end Vene ääretus rahvamassis ikka läbi lüüa ja alati näida sellest keskmiselt kultuursemana. Rahva kombed ja traditsioonid olid veel juurtega kinni Vana-Eesti omakultuuris, ega olnud mõnekümneaastane venestamisperiood nende väljakiskumiseks suutnud erilist ära teha. Eesti rahvusteadlikum haritlaspölv, kiiluna jäetud Balti-Saksa kastilise kultuuri ja venestamissurve vahele, oli sunnitud toetuma rohkem oma sugurahvale ja sellega kompaktsemalt liituma. Nii võis eestlane tugevale väliskultuuri survele vaatamata veel esialgu omarahvuslikus vaimus areneda ja küpseda riikliku iseseisvuse saavutamiseks.

Kui algasid Maailmasõjale järgnevad riikide ja

⁷⁾ - Vt. id., Eesti ühiskond, lk. 27 jj.

55. rahvaste vaheliste jõudude ning suhete ümberkorraldamised, võis Eesti rahvas, kes kui rõhuvas enamuses konservatiivne talupojarahvas, igasuguseist revolutsioonipuhanguist vähe nakatav, suhteliselt kõrgema üldharidusega kui ta ümber lagunev ja kääriv Vene koloss ning tugevasti oma kultuuripärandile ~~toetuv~~^{toetus}, leida kergesti ühise tahte ja tee iseseisvumiseks. Selle sammuga tõetati ta hoobilt kõikide arenenud riigikordadega rahvaste tasemele, mis ajavaimule vastavalt tähendas loodava põhikorra täit demokratiseerimist ja kõige rakendamist, mis sellele lähemale võis viia.

Kui ~~Eesti~~^{estlaste} rahva muutumine orirahvast kultuurrahvaks ja õiguslikult sulasrahvast peremeherahvaks ei sündinud üleöö, vaid vältas pikemat aega, alates juba möödunud sajandi teisest poolest, siis riikliku iseseisvumise protsess oli niivõrd kiire, et Eesti demokraatliku vabariigi tekkimist võib peaaegu ootamatuks tunnistada. Kuna puudus selleks põhjalikum ettevalmistus, siis oli loomulik, et Eesti riiklik arengutee tuli alata väheste kogemustega ja poliitiliste tra-

56. ditsioonide puudumisega, mispärast see tee näis peitvat endas palju ootamatusi ja ärevaid katsumisaegu rahvale. See oli üldmiljöö, milles asuti ehitama noort vabariiki.

§ 7.

Demokratismi põhimõtte E. Vabariigi 8) eelkonstitutsioonides.

Vene 1917 a. veebruarirevolutsiooni järgi sai siis ükskord võimalikuks eestlastele kaua asjalt plaanitsetud ja ihaldatud autonoomne omavalitsus. 9) 30. III/12. IV. 1917. a dekreet ja selle elluviimise määrus 22. VI./ 5. VII samast aastast, Vene Ajutiselt Valitsuselt, korraldasid selle õige avara-ilmelisena, nii et haldusala küsimis võis rahvas oma esindajate kaudu toimida täielise iseseisvusega. Vene riigivõim oli säält välja

- 8 - ^{misle} "Eelkonstitutsioon on võetud prof. Kliimanilt. Sellega ta on tähendanud neid konstitutsioonilisi akte, millega määrati ära Eesti Vabariigi põhikorra jooned üksikuis ta tekkimisfaaktides. Esineb ta mitmes vastvas töös - Vt. A.-T. Kliimann, Eesti iseseisvuse areng, Tartu, 1935, lk. 10 jj. id., 28. november, Vabaduse tulekul I, Tartu, 1938. lk. 21 jj. - Vrd. prof. v. Csekey.
- 9 - Vrd. A. Piip, Tormine aasta, Tartu, 1934, lk. 1 jj. "Vorläufige Verfassungen", Jahrbuch des öffentlichen Rechts, Bd. 16 Tübingen, 1928, Die Ver-

57. tõrjutud.

Selles, et rahvas teostas ülalnimetatud kor-
 rastuse järgi oma poliitilisi õigusi esindajate
 valimisega, ¹¹⁾ et maa haldus rajanes puhtakujuli-
 sel detsentralisatsiooni printsiibil ja et hal-
 dustegevuses oli rakendatud õigusepärasuse print-
 siip, ¹²⁾ avaldus omasugune demokraatismi põhimõtte
 rakendamine. See oli aga muidugi piiratud, sest
 koha peal toimis veel Vene ajutise valitsuse esin-
 dajana ja vahelülina selle, ning Eesti kogukond-
 liku omavalitsuse vahel, kubermangu komissar. ¹³⁾

See oleks ühtlasi esimene ja viimane demokra-
 tismi põhimõtte legaalne rakendamine kohapääl
 Vene Ajutise Valitsuse poolt ja seegi väga kit-
 sastes raamides.

-
- fassungsentwickelung Estlands 1918-1928, lk. 170.
- 10 - Vt. A. T. Kliimann, Eesti iseseisvuse areng, Tartu, 1935, lk. 8- Eesti maa ja rahva kvalifitseerimine ülaltoodu põhjal autonoomse korporatsioonina, ibid.
- 11 - Vt. ibid. ja sääl tsiteeritud kirjandus - valiti linna-nõunikud ja esindajad maakondade valimiskogudesse, kes teises astmes valisid siis Maanõukogu.
- 12 - Vt. ibid. - Ette olid nähtud halduslikud alaühikud- linnad, maakonnad, vallad, alevid.
- 13 - Vt. ibid.

58. Sooviti muidugi Eesti esindajate poolt ka ulatuslikumat rakendamist, mis seisis nõudes korraldada tsentralistlik Vene riik ümber föderatiivsel alusel, kuid missugusele nõudele ei pööratud seekord tähelepanu.¹⁴⁾

I. Järgnevalt leiab aga demokratismi printsiip rakendamist juba Eesti riigi esimeses eelkonstitutsioonis, milleks on Maanõukogu 15/28.nov. 1917a. akt - „Otsus kõrgemast võimust“ - mis annab Eesti riiklikule iseseisvusele juba normatiivse aluse.¹⁵⁾ Selle aktiga jäetakse lahtiseks veel lõplik riigivorm, mille peabeotsustama „demokraatlise valitsemisseaduse põhjal viibimata kokku kut-
sutav Eesti Asutav Kogu“¹⁶⁾ Järelikult rahvas otsustagu oma esindajate kaudu, milline olgu see riigivorm, milles tahab elada, kuid seni, kui pole veel Asutav Kogu kokku astunud tunnistab¹⁷⁾

Maanõukogu ennast riigi kõrgema võimu kandjaks

14. Vrd. A. Piip, op.cit. lk. 9 jj.

15. Vt. Maanõukogu protokollid, Tallinn, 1935, prof. 59 lk. 273 jj. - vrd. Kliimann, Eesti iseseisvuse areng, lk. lo.

16. Vt. Maanõuk. prot., loe cit. - R-T. 1918, 1

17. Vt. ibid.

59. Sellise võimu usurpeerimisega saab Maanõukogu suverääniks, kes võimu teostamise ajal, kui ta ise koos ei istu, annab edasi kollegiaalsetele organitele Maavalitsusele ja Maanõukogu juhatusele kes jäävad tema ees ikkagi vastutavaks. Selles on äratuntavad juba parlamentaarse vabariigi võimukorralduse üldpõhimõtted, mis viitavad arenemist esindusliku rahvavalitsuse suunas. Kui Maanõukogu selle sammu järgi ei kujutlenud endast enam demokraatlikku riigiorganit, siis oli sarnane riigihooldamise põhimõtte rakendatav vaid ajutiseks, kuni rahvas oma otsuse edaspidisteks sammudeks langetab. Kõige tähtsam aga selles aktis oligi põhimõtteline kindlustus, et rahvas võis kõige kohta hiljem oma sõna öelda ja seega oli asutud tähtis samm Eesti riigikorra demokraatismi põhimõtte järgi ülesehitamiseks.

19)
II. Teine eelkonstitutsioon - 24. veebr. 1918
Maanõukogu Vanematekogu Manifest, mis kuulutas

18. Vrd. Kliimann, Op. cit. lk. 11.

19. Vt. ^{ibid.} Kliimann, op. cit. lk. 12.

Eestimaa iseseisvust demokraatliku vabariigina
tema ajaloolistes ja etnograafilistes piirides, 20)
kinnitas eelmisega loodud otsust riigi kõrgema
võimu teostamise kohta, sisustas aga seda juht-
mõttega üldise demokraatliku vaimu kohaselt.
Selle järgi oli rõhutatud kõikide kodanikkude
ühedõiguslust seaduse ees, vaatamata kodanike
usule, rahvusele ja poliitilisele maailmavaatele.
Vähemusrahvastele kindlustatakse kultuurautonoo-
mia, kõigile kodanikele aga kodanikuvabadused
sõna-, trüki-, usu-, koosolekute-, ühisuste-, lii-
tude- ja streigivabadus ning isiku ja kodu
puutumatus. Omavalitsused kutsuti ka viibimata
oma töid jätkama ja kodanike julgeoleku kindlus-
tamiseks otsustatakse seada sisse kohtuasutused.
Väga olulise punktina Manifestis tuleb hinnata
ka maaküsimuse lahendamisele võtmise otsust
laiialdastel demokraatlikel alustel. Sellest
nähtub, et Maanõukogu olles vormiliselt küll

61. rahvast täiesti sõltumatu kõrgem organ, talitas edasi siiski sirgjooneliselt demokraatlikus vaimus ja selle aktiga juba rajas õige laialdase rahvavalitsusliku riigikorra põhijooned.

Kõik järgnevad Maanõukogu sammud olid ideoloogiliselt seotud eeltooduga, välja arvatud dekreediandluse õiguse fikseerimine, mis ajavaimule mittevastava instituudina oli seletatav vaid erakorralises t aegadest.

III. Sellisel taustal loodi siis kolmas eelkonstitutsioon - Eesti Vabariigi valitsemise ajutine kord, - Asutava Kogu poolt ja pandi kehtima juunist 1919.a. See seadus oma üldilmelt ideoloogilistes alustes ei esinenud eelmistest aktidest. Ta fikseeris ainult täpsemini kodanike õigused ja kohused, nende vahekorra riigivõimu esindajatega ning esitas juba riigi võimuorganite ülesehituse skeemi. Kui eelmised eelkonstitutsioonid, kui haldusliku iseloomuga organitelt

21. Vt. Maanõuk. prot. nr. 70, 4 - otsus riigikontrolli loomiseks ja prot. 75, lisa 2. seadus Ajut. Riigikontrolli kohta; prot. 77, lisa 1. - ministrite vastutusele võtmise seadus; vt. ka deklaratiivse tähendusega prot. 70, lisa 4, lk. 353 jj. läkitust kogu maailma demokraatiale.

22. Vt. ibid, prot. nr. 69, lisa 3 ja nr. 69, lisa 3.

23. Vt. Kliimann, op. cit. lk. 18.24). vt. RT. 1919, 44. I.

62. antud aktid ainult eeldasid rahvavõimu primaati, siis juba käesolev, kolmas, kui õiguslikult seadust andva võimu - rahva voliniku poolt antud akt fikseeris selle seaduslikult, ²⁵⁾ ühtlasi näidates ära enda vahekorra rahvale jääva kõrgema võimuga. Asutav Kogu jättis endale seadusandliku võimu kõrval ka täidesaatva võimu, mille järgi kõrgema võimu kõrval ka täidesaatva võimu, mille järgi kõrgema võimu esitajaks jäeti Asutava Kogu esimees ²⁷⁾ ja kõrgema haldusvõimu teostajaks Asutava Kogu volitusel ja valvel üheaastase volituste kestvusega kolleegiaalne organ, Vabariigi Valitsus. ²⁸⁾ Et rahvale oleks ka tegelikult võimalik kõrgemat võimu enda käes pidada, selleks võeti vastu referendumini rahvainitsiatiivi ²⁹⁾ instituut.

Kodanike vabadused ja õigused kindlustati, ³⁰⁾

25. Vt. Lex. cit. , § 9.

26. Vt. Ibid - Rahva nimel ja tema valikul teostab kõrgemat võimu Asutav Kogu.

27. Vt. ibid - vt. ka Asutava Kogu protokollid, I istungi, prot. nr. 14,6, Veerg 522 jj. põhjendust As. K. ei või edasi anda endale usaldatud võimu, kuna tegemist pole parlamendiga ja tavallises mõttes. ,

28. Vt. Lex cit. § 15 jj. 29) Vt. Lex cit. § 13. jj.

30. Vt. Lex. cit. § 4. jj.

63. kuigi neist eraldati omandiõigus, ja võimalda-
ti neile kohtulik kaitse Riigikohtu loomisega. ³¹⁾ ³²⁾

Näeme, et demokratismi põhimõtte rakendati Eesti riigikorra loomisel kontinueeruva kindlusega. Esimese eelkonstitutsiooniga sai Maanõukogu endale suveräänse riigivõimu, kuid eeldusel, et ta selle rahvale ja ta esindusele edasi annab, kui see viibimata kokku kutsutakse. ³³⁾

Seega riigi kõrgema võimu käsitamise lähtepunktiks oli kohe algusest päälle määratud rahvas kogu tervikus. Teine eelkonstitutsioon sisustas eelmist otsust ja määras võimuteostamisele teatavad piirid, mis rahva heaolu kindlustamiseks suveräänse võimu vastu olid vajalikud. Ja kolmas fikseerib need põhimõtted täielikumalt, ühtlasi andes juure skeemi võimuorganite omavahelisse suhtumisse seadmisest, mis arvestas täielikult põhimõttena esitatud rahva kõrgemat võimu ja sellest sõltuvaid kodanike õiguseid ja vabadusi.

31. Motiiv oli rohkem poliitiline, kuid siiski demokraatlik, kuna oli vaja asuda suurmaa-pidamiste võõrandamisele maata talupoegade huvides - vt. As.K. prot. cit. nr. 18, -l. 25.-l.

32. Vt. Lex cit., § 9

33. Vrd. nota 15.

64. Oli selge, et Eesti Vabariigi riigikord oli üldsuunades sellega määratud. Rahvas oli oma esindajate kaudu need võtnud vastu, ja neile ehitati kooskõlalise jätkuna Eesti Vabariigi Põhiseadus, mis järjekorras Eesti esimese põhiseaduseks anti 15 juunil 1920.

4. peatükk.

Demokratismi põhimõtte Eesti Vabariigi

34)

I. Põhiseaduses.

§ 8.

Rahvas ideelise suurusena Eesti VabariigiI. Põhiseaduses.

Rahvas ideelise suurusena tähendab riigi-
 võimu kandjat, nagu teda sellena kvalifitseerivad
 põhiseaduste vastavaid deklaratiivsed
 paragrahvid. Ta tähendab rahvast riigis kogu-
 üksusena, ilma äranäitamata, missuguses ulatuses
 ja suuruses on sama rahvas funktsioneeriv
 riigivõimu teostajana.

Kui tavaliselt vaadeldakse rahvast riigi-
 võimu kandjana ainult seevõrra, kui ta on
 ühtlasi riigivõimu teostajaks, siis demokratis-
 mi põhimõtte rakenduslikust seisukohast on
 sama tähtis vaadelda rahvast ideelise suurusena,

34. Et hiljem vältida eksitusi ja kokkulangemisi, on igal pool järjekihdvalt märgitud Pss. nimetuse ees ta andmise järjekorra näitaja.

35. Vt. A. Mägi, Rahvas riigivõimu kandjana ja riigivõimu teostajana, Õigus, 1936, 8, lk. 366 ja tsit. allikad.

36. Vrd. ibid.

37. Vt. ibid. lk. 367.

66. kui riigivõimu teostajana - riigiorganina.

Niipalju, kui talle on omistatud tähtsust esimesena, hoiab ta oma käes riigivõimu ja võimaldab selle abil kõigile oma kodanikele nende huvide teostamist, sedavõrd aga, missuguses ulatuses on määratud tema, kui riigivõimu kandja konkreetne koosseis, tõusevad probleemid riigivõimu käsitamise kohta, mis näitavad rohkem, kuidas kodanike huvide teostumist võimaldatakse.

Eesti Vabariigi I. Põhiseadus (I. pss.) omistab rahvale kõrgeima võimupositsiooni, annab võimu rahva enda kätte ³⁸⁾ ja määrab selle kasutamisekorra nii, et seda " ei saa keegi teostada muidu, kui ³⁹⁾ ps. või ps. alusel antud seaduste põhjal." Riigivõimusuveränsuse õpetuse seisukohalt tähendab see seda, et Eestis on riigivõim suveräänne ja see on omistatud rahvale.

Rahvaga, kui ideelise suurusega on veel seoses ta liikmete õigused ja vabadused ja nen-

38. Vt. I. Põhiseaduse (Pss.), R.T. 1920, 113/114, 1, Põhiseaduse - Eesti rahvas - - - - võttis vastu ja määras - - - järgmise põhiseaduse: j. § 1 - Eesti on iseseisev, rippumatu vabariik, kus riigivõim on rahva käes.

39. Vt. I. Pss. § 3.

67. dest sugenevad kohustused riigi vastu. Demokra-
tismi printsiip nõuab, et kõigil kodanikel oleks
ühiskondlikud vabadused ja õigused riigis ühtla-
selt kindlustatud.

Siinkohal tuleb tähendada, et demokraatismi
printsiibi rakendusala ei piirdu ainult konkreet-
se riigikodanikega. Tänapäeva riike ei saa eralda-
da üksteisest nii, et nende ja nende kodanike
vahel ei tekiks mingisugust suhtlemist, läbi-
käimist ja seetõttu viimaste sagedast elamist
võõra riigi territooriumil. Sel puhul poleks
mõeldav, et iga riik piirduks õiguste- vabaduste
andmisega ainult oma kodanike kohta ja eraldaks
sellest sfäärist täielikult võõra riigi kodanikud,
sest siis oleks ka riikide rahuvahekorral lõpp.

Sellelt seisukohalt on siis kodanike põhi-
õigused ⁴⁰⁾ eraldatavad. Nad jaotatakse territoriaal-
seteiks ja personaalseteks, ⁴¹⁾ ehk relatiivseteks
ja absoluutseteks ⁴²⁾ põhiõigusteks. Esimeste

40. Selle nimetuse all esineb I Pss. II peatükis
kodanike õiguste ja vabaduste käsitlel. - Vt. I. P. s.

41. Prof. Maimi loengud.

42. Vt. v. Csekey, op. cit. lk. 12. - Sääal esineb tal veel
teinegi-vabadus - ja kaitseõigused.

43)
68. all on antud isikupuutumatus, kodupuutumatus, usu- ja südametunnistuse vabadus, mõttevabadus, liikumise- ja elukohamuutmise vabadus, elukutse valiku ja ettevõtete avamise vabadus, eraomandi puutumatus, teaduse-, kunsti- ja nende õpetamise vabadus, korrespondentsi saladus, avalikkude asutuste poole vastavate palvete ja kaebustega pöördumise vabadus ning eeltoata riigiametnikkude vastutusele võtmise vabadus.⁴⁴⁾ Loetletud põhiõigused kindlustab riik kõigile elanikele, vaatamata sellele, missuguse riigi kodakondsusesse ta kuulub.

Teine liik põhiõigusi sisaldab endas õiguse, mis käivad ainult Eesti Vabariigi kodanike kohta. Need on ühetaolsus seaduse ees, aumärkide vastuvõtmise keeld, koosolekute pidamise, ühingutesse koondumise ja streigivabadus ning rahvuse määramise vabadus.⁴⁵⁾

Kui nende õiguste ja vabaduste juures veel lähemalt peatuda, siis näeme, et nad võimaldavad

43. Eesti I P.s. ei vii neid süsteemi, vaid neid tuleb endal liigitada.

44. I P.s. §§ 8-17, 19, 24.

45. I P.s. §§ 6, 7, 18, 20-23.

69. inimesele individualistlikul printsiibil
täiesti vaba enesemääramise ja oma häälolu kor-
raldamise. Inimese füüsiline isik on kaitstud
isikupuutumatusena, ta liikumine ja kutseline
tegevus riigis on võimaldatud liikumise ja elu-
kohavaliku vabadusega, ta kodu on puutumatu,
elukutse valik ja ettevõtete avamine ^{on} vaba ning
eraomand kaitstud. Ta vaimline avaldumine on
kitsendusteta võimaldatud, kuna teadus ja kunst
on vabalt ta teenistuses. Ta võib olla vabalt
ühenduses kirja ja muul teel teiste inimestega,
ilma et tal oleks vaja karta selle takistamist.
Ta võib pöörduda iga ametasutuse poole riigis
ja see on kohustatud seisma ta teenistuses ning
mingisugust luba ei vaja ta kellegilt nende
ametnikkude vastutusele võtmiseks, kes temaga
on halvasti käitunud. Lisaks neile vabadusile
tulevad siis, kui ta on Eesti kodanik, veel
rohkem sotsiaalset iseloomu kandvad õigused-vaba-
dused. Ta on seaduse ees iga kaaskodanikuga ühe-

70. väärne, pole mingisuguseid eelisõigusi, mis teist rohkem kaitseks kui teda, sellest olenevalt on ^{kadunud} kõik seisused ja seisuslikud tiitlid. Tal pole õigust vastu võtta võõraste riikide aumärke, ega anna ka oma riik ^{riik} talle, väljaarvatud kaitsevähelastele, ühiskonna heaoluks sõja ajal osundatud teenete eest. Tal on ühtlane vabadus oma häälu korraldamise pärast ühiskonnast võtta võrdselt osa kõigist koondumisist ja õigus vajadusel liituda ka streigiks, kui sotsiaalseks ühiskaitsevahendiks. Teiselt poolt võimaldab riik ise majandusliku elu korraldamist õigluse põhimõtteil, kindlustades inimväärset ülalpidamist kõigile, kes seda milgi põhjusel ise ei suuda hankida. Oma rahvuse võib ta määrata aga vabalt, ilma ühegi surveta.

Kui siia lisandada veel eriline õigus riigis elavaile vähemusrahvusele, kutsuda ellu oma rahvuskultuurilistes ja hoolikande huvides autonoomseid asutusi ja ka seda, et käesolev P.s. on üldiste

46. I Pss. § 6.

47. I Pss. § 7.

48. I Pss. § 15

49. I Pss. §§ 21-23. Säär on antud neile vabadusi rohkemgi, lubatud ka oma keeles asjaajamine vastavais riiklikes asutustes ja vastavais territooriumi osades.

vabaduste ja õiguste määramisele laiendavalt
 50) tõlgendatav, siis võiks öelda, et demokraatliku
 printsiibi kohaselt pole sellele õiguste-vabaduste
 kvantumihe enam midagi juure lisada, mis paremini
 võimaldaks kodaniku vaba enesemääramist ja ta
 51) isiksuse arendamist.

See oli aga üks külg kodanike põhiõiguste
 vaatlemisel. Demokatismi põhimõte eeldab ka kohus-
 tust seoses antud vabadustega. Et kõik inimesed
 pole suutelised või küllalt arenenud antud vaba-
 dustes, sisalduvat kohustust täitma, siis sunnib
 see põhiseadus ise või enda alusel antud seadus-
 52) tega inimesi selleks, mis sünnib ju nende
 endi huvides.

50. I.P.s. § 26 - kodanikkude õiguste ja vabaduste loendamise eelseisvais §§ ei kõrvalda mitte teisi õigusi, mis järgnevad selle põhiseaduse mõttest või on temaga kooskõlas.
51. Asutavas Kogus lükati tagasi kõik ettepanekud, mis selle põhiseaduse arutamise ajal nende põhiõiguste kitsendamiseks esitati, teiste hulgas ka surmanuhtluse fikseerimine põhiseaduses, kui inimese loomuliku õiguse elule piiramine. Vt. As. K. prot., IV istungi, prot. nr. nr. 133, 134, 138, 141, 142.
52. I.P.s. § 86 - Põhiseadus on vankumatuks juhteks Riigikogu ning kohtu- ja valitsuseasutuste tegevuses. Enamik aga neist vabadusi-õigusi garanteerivaist normidest on kohe loodud kahekülgsena. Vabadused-õigused on küll lubatud, kuid samas on ettenähtud nende kitsendamine seaduslikult, kui nende teostamine muutub kaaskodanikele ohtlikuks.

72. Kodanike kohustused ühiskonna vastu pole Eesti I P/s. järgi siiski mitte üksi ideelised, vaid sisaldub ka puht materiaalse loomuga kohustusi-maksudeks riigile ja riigikaitsesest osavõtmiseks. Need on demokraatismi põhimõtet kaitsva iseloomuga funktsioonid. Riigil on väljaminekuid kodanike hääkorra kindlustamiseks, samuti tuleb seda korda välispidiste jõudude eest kaitssta, mis lõpuks on ikka kodanike endi vajadustest tingitud, ja seepärast on riigi nõudmine nendelt ohvrite toomiseks täiesti õigustatud. Kui riik on tõmbunud kaitseseisukorda, on selle põhiseaduse alusel võimalikud ka kodanikkude põhiõiguste erakorralised kitsendused, sest sarnasel juhul vajab riik kontsentreeritud jõudu ja tegevust.

Igasuguste vahekordade lahendamine aga, mis eeldavad tüli kas kodanikkude, või kodanikkude ja riigi vahel, on pandud oma tegevuses

53. I P/s. § 83.
 54. I P/s. § 78.
 55. I P/s. § 26.

73. sõltumatute kohtute peäle, millega tahetakse näha põhiõiguste kitsendamist vaid õiglase õiguse poolt.

Näeme, et Eesti Vabariigi I P. s. on kindlustanud rahvale ideelise suurusena väga kõrge positsiooni. Ta on kõrgema võimukandja riigis, kuid et ta selle ülesandega võiks hakkama saada, on demokraatismi põhimõtte kohaselt loodud selleks ka vastavad võimalused. Vabaduse ja võrdsuse printsiip on mõlemad täiel määral rakendamist leidnud, et luua ühiskonnavõimu kandetala -isiksust.

§ 9.

Rahvas riigiorganina Eesti Vabariigi

I Põhiseaduses.

Kõrgemat riigivõimu teostab rahvas aktiiv-
 kodanikkonnana, kelle moodustavad hääleõigus-
 likud kodanikud. Need on määritletud sama-
 positiivses ja negatiivses kvalifikatsioonis,
 mille kohaselt hääleõiguslik on iga kodanik,

56. I P. s. § 68.

57. Vt. Kliimann, op. cit. lk. 20.-id., Hääleõigus ja hääletamissund, Tartu 1931, lk. 3 j. j.

58. I P. s. § 27.

kui ta on saanud kakskümmend aastat vanaks ja olnud vahetpidamata vähemalt ühe aasta Eesti riikkondsuses ning hääleõiguslik pole ta, kui on tunnistatud seaduslikus korras nõdra-või hullumeelseks, on pimedana, kurttummana või pillajana eestkostmise all, või kui ta kuulub mõnda kurjategijate kategooriasse, kes hääleõigusest ilma jäetakse Riigikogu valimisseaduse põhjal. 60) Nii on siis üldpõhimõtte kohaselt jäetud hääleõiguseta ja ei või kuuluda rahva kui riigivõimu teostaja koosseisu need kodanikud, kes pole võimelised iseseisvalt otsustama riigitaht, või kui nad on kaotanud vajalikul määral sarnase kodaniku kvalifikatsiooni kohtu poolt määratud karistusega. Olgu märgitud, et kõige relatiivsemalt õiglane on kodaniku 20. eluaasta ületamine hääleõiguse saamiseks, sest ta võib suuteline olla iseseisvalt riigitaht otsustama ka varemgi, 61) kuid siin tekiks tegelikud raskused sellise

59. ibid.

60. I Pss. § 28.

61. Sellest olenevalt on ka see vanuse määr paljudes riikides erinevalt määratud. Näiteks Soomes 24, Inglismaal 21, ja Nõukogude Venes 18.a. Viimases võib see määr isegi teatavate korraldustega alandatud saada 16.a. - Riigiõiguse loengutest. (ant. moten)

75. Õiglase vanusepiiri igauhe juures otsustamiseks ja seepärast pole võimalik mingi teine moodus, kui seada ühtlane piir kõikide kodanikkude jaoks.

62

Kuidas sarnaselt kvalifitseeritud rahvas teostab siin kõrgemat riigivõimu? I Põhiseaduse kohaselt ta toimetab seda rahvahäälletamisega, rahvaalgatamisega ja Riigikogu valimisega. (63.) Peab kõhe tähendama, et viimane- rahvaesinduse valimine on iga esindusliku kiigikorra paratamatu funktsioon, kuna esimesed kaks võivad esineda või mitte seejärgi, kuipalju tahetakse jätta rahvale otsekohesest riigivõimu teostamise võimalust. Kui nad tähendavad ainult otsest riigivõimu teostamist, mis võib § 3 põhjal sündida ikka ainult põhiseaduse alusel, siis on sellega saavutatud ainult, et aktiivkodanikkond jääb harilikus seadusandluses oma esindajaga - Riigikoguga samavõrdseks suuruseks, sest ta teostab seda (64)

62. Kas 20. eluaasta piir selleks küllalt õiglane on, on olnud ikka vaieldav, kuid ühte võib küll tähendada, et liiga noorelt valimisõigust kodanikule anda on riigipoliitiliselt väga spekulatiivse tähendusega, sest igasugusteks radikaalsetek uuendusteks, mida normaalses olustikus riik lubada ei või, on noorte küpsemata ja käremeelne poliitiline karakter rohkem soodustav.

63. I Pss. § 29

64. Vrd. Kliimann, 'Iseseisv. areng', lk. 21. j. j.

76. viimasega põhimõtteliselt täiesti rööbiti. 65.

Kuid I P. s. kindlustab, et lahkarmistel on rahva otsus siiski eelistatav Riigikogu otsusele ja rakendatav viimase suhtes poliitilise korrektiivina, kuna sel puhul võetakse ette uued Riigikogu valimised. ⁶⁶⁾ Samuti on ^{selle} P. s. muutmine otsustatav igal juhul ainult rahvahäletusel rahva enda poolt. ⁶⁷⁾ Sellega oleks aktiivkodanikkonna primaat ta esinduse kõrval kindlustatud.

I P. s. seab siiski üles mõningad kitsendused kõrgemale riigiorganile.

Rahvahäletuse ja-algatamise korras võib soovitada riigis ikkagi ainult õiguslike üldaktide toimetamist, kuna üksikaktid jäävad halduse teostada. ⁶⁸⁾ Seepärast on eraldatud ja oma tähtsuse pärast Põhiseaduses fikseeritud rahvaseadusandlusest eelarve, laenude tegemine, sõjakuulutamine ja rahutegemine, kaitseseisukorra väljakuulutamine ja lõpetamine, mobilisatsi-

65. I P. s. § 30, 31

66. I P. s. § 32 -vrd. ka Kliimann op.cit., lk. 22.

67. I P. s. § 88.

68. Vt. Kliimann op.cit., lk. 22.

77. ooni ja demobilisatsiooni väljakuulutamise ning
lepingute sõlmimine võõraste riikidega. ^{69.} Erand-
likult ei kuulu rahva otsustamisele ka maksusea-
dused. ^{70.} See on tähtsaim kitsendus rahva seadus-
andluses, mida tunneb I Ps., kuid siiski riiklikus
tegevuses paratamatu. Kui rahvas ise oma enamusega
hakkaks määrata maksusid, võiks sellel olla ai-
nult riigielu ummikusseviiv tähendus, sest kihi-
huvid ja sotsiaalsed kired hakkaksid vahetult
määrata riigipoliitikat ning demokratismi põhi-
mõtte, mis ühelt poolt oleks kindlustatud, tei-
selt poolt võidakse hävitada täiesti. Kõik muud
piiramised, nagu 25000 hääleõigusliku alammäära
seadmine rahva poolt otsustatava seaduse algata-
miseks ⁷¹⁾ ja rahvahääletamise korra normimine
eriseadusega ⁷²⁾ on rohkem tehnilise tähtsusega
ega ole õiguslikult ^{niivõrd} olulised.

Päale nende otseste riigivõimu teostamisalade
bisaadavad rahvale kaudselt veel kaks võimalust,

69. I.Ps. § 34.

70 - ibid.

71 - I Ps. § 31.

72 - I Ps. § 33.

78. mis I Ps. tekstist on järeldatavad. a) Riiklik võim teostab valitsemist kohal omavalitsuste kaudu, kuivõrd selleks pole loodud eriasutusi.⁷³⁾ Omavalitsuste iseloomust on teada, et nad liidavad enesesse tugeval määral küll keskvõimu poolt bürokraatlikku elementi, kuid Eesti I Ps. kohaselt see ei või kujuneda hädasohtlikuks, sest omavalitsuste-üksuste esinduskogud valitakse samasugusel demokraatlikul viiekordisel valimisviisil,⁷⁴⁾ nagu Riigikogugi. Järelikult kasvas siit kaudu kodanikel avar võimalus pääseda ka riigi haldusvõimu teostama.

b) Teine võimalus I Ps. alusel rakendada kodanikke isetegevuslikult on vandekohtute ettenägemine.⁷⁵⁾ See on küll enamasti harukordne võimalus, tuua harilik kodanik kohut mõistma, kuid ta on iseloomustav üldisele meelsusele ja vaimule, mis avaldub Eesti I Ps-s.

Ideoloogiliselt on nüüd päris selge, rahvas

73 - I Ps. § 75.
74 - I Ps. § 76, Nota 82.
75 - I Ps. § 59

79. ideelises mõttes on riigivõimu kandja, ta kõrget positsiooni näitavad põhiseadusega kaitstud kodaniku õigused ja vabadused. Riigivõimu kõrgeimaks teostajaks on aga rahvas aktiivkodanikkonnana, kes oma õigused küll volitab edasi rahvaesindusele, kuid I Ps. alusel võib ka teotseda temaga mõningatel eranditel samavõrdselt. Legiislatiivfunktsiooni teostamisel on antud aktiivkodanikkonnale võimalus juhul, kui rahvaesindajad ei peaks teotsema ta soovi kohaselt, astuda ise nende kõrvale ja täita vastav ülesanne nagu vaja. Loomulik, et sarnasel korral riigivõimu kõrgeima organi usalduse kaotanud rahvaesindus koju saadetakse ja uus valitakse, kes rahva üldiseid vajadusi ja tahet värskemas koosseisus paremini võivad täita. Eksekutiivfunktsiooni teostamisel on rahval omavalitsuste kaudu võimalus demokraatliku korra kohaselt avaldada oma tahet. Et aga eksekutiivvõim igal juhul on rohkem legiislatiivvõimust olenev, siis tuleb omavalitsustele küll peamiselt omistada kodanike poliitiliselt kasvatav tähtsus.

Rahvaesindajad ja nende vahekord
Eesti Vabariigi I Põhiseaduses.

Teises järjekorras huvitab meid demokratismi põhimõtte riigikorda rakendamise seisukohalt küsimus, missugused õigused on antud rahvaesindajale riigivõimu teostamisel, ja millises vahekorras on nad aktiivkodanikkonnaga, ehk teisiti, kuidas on korraldatud omavahel riigivõimu otsete organite suhe. Eesti I Ps. ei tasakaalusta seadusandlikku ja valitsemisvõimu, nagu seda riigiteooria tunneb. Vabariigi valitsus on ametisse kutsutav ja vabastatav Riigikogu poolt, samuti ka tema ees poliitiliselt ja kohtulikult vastutav. Teisiti aga kohtuvõimu teostamisega. Ka kõrgema kohtuvõimu teostajad Riigikohtuliikmed valib Riigikogu, kuid kohtud on oma tegevuses sõltumatud ja kohtunikud vaid kohtu teel tagandatavad. Seega on kohtumõistmine rajatud

75 - I Ps. § 59.

76 - I Ps. § 64. - " Vabariigivalitsusel peab olema Riigikogu usaldus." ja § 67.

77 - I Ps. § 69.

78 - I Ps. § 68.

79 - I Ps. § 71.

81. sõltumatuse ja monopoolsuse printsiibile ⁸⁰⁾ ning rahvaesindusel puudub täielik kontrollivõim selle üle.

Nii võime leida I Ps-s ainult kahte rahvaesindajatena teotsevat riigivõimu teostavat otsesest organit.

1. Riigikogu, teostades rahvaesindajana seadusandlikku võimu, ⁸¹⁾ on sajaliiikmeline ja valitav hääleõiguslike kodanike poolt üldisel, ühtaosel otsesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõttel. ⁸²⁾ Öntud valimisviisi alustes väljendub soov valida rahvaesindaja nii, et see kujuneks kõikide rahvagruppide ühtlaseks esindajaks, võiks kehastada endas nende kõikide erinevusi ja olla kõikide tahte väljendajaks - oleks loodud "rahva enda näo järgi." Nende põhimõtete õiglasel rakendamisel on see ka täiesti saavutatav, sest kõigil hääleõiguslikel kodanikel on võrdse häälekaalu juures või-

80 - Kliimann op. cit., lk. 24.

81 - I Ps. § 35.

82 - I Ps. § 36, 37.

82. malik hääletada sellele hääleõiguslikest kaas-
kodanikest, keda ta tahab näha enda esindajana
oma soove teostamas, ⁸³⁾ ja valimistagajärjed on
kokkuvõetavad nii, et kõikidele huvigruppidele
antakse esindajaid proportsionaalselt häälte ar-
vule. Järelikult ei jää rahva tahte kujundajaks
ja seadusena fikseerijaks moodustatava rahva ase-
miku loomiseks I Ps-s demokratismi põhimõtte ko-
haselt enam midagi soovida.

Kuidas edasi on korraldatud ta funktsioneerimi-
ne, et tema poolt antavad seadused peegeldaks
endas atomiseeritud rahva tahet õiglaselt kokku-
viiduna, on enamasti jäetud seadusena avaldata-
va Riigikogu kodukorra ⁸⁴⁾ normiga, kuid üksikuid
väiteid, mis selles põhimõttelise tähendusega,
leiame ka siit, kõigepäält Riigikogu liikmed
pole seotud mandaadiga, ⁸⁵⁾ mis võimaldab tal muu-
tuda rohkem rahvaesindajaks sõna täpsemas mõttes
ja vabastab ta enda valijate meelevaldalt. Sar-

83 - I Ps § 37 "Õigus --- ennast Riigikoguliikmeks
valida lasta on igal Eesti kodanikul, kes on hää-
leõiguslik."

84 - I Ps § 44

85 - I Ps § 45

83. nane juriidiliselt mitte seotud olek valijate ja ta esindajate vahel annab viimasele vaba äranägemise võimaluse rahva tahte kujundamisel kompromisotsuste teel. Sellega pole aga antud rahva esindajat absoluutselt vabaks teda parlamenti saatvast rahvahulgast, see oleks käesoleva Põhiseaduse mõttest valejärelendus, vaid side jääb kaudsel kujul rahvaesinduse ümbervalimisega I Ps-s näidatud juhtudele, ⁸⁶⁾ ja see peaks olema poliitiliselt arenenud rahva jaoks parlamentlike kogemuste järgi küllaldane. Teiseks ei kanna Riigikogu liige mingisugust vastutust selle eest mis ta on teinud Riigikogus ja selle komisjonides, pääle poliitiliste avalduste, mis nähakse ette Riigikogu kodukorras. ⁸⁷⁾ Sellega on antud rahva esindajale võimalus vabalt avalduda ja mõtteid välja tuua, mis on kasuks arutuselolevate asjade igakülgseks valgustamiseks ning kaalumiseks. Lisaks on ta isikupuutumatus väljaspool Riigikogu

86 - I Ps § 39, § 32.

87 - I Ps § 48.

84. eriti garanteeritud. Kolmandaks on vabastatud oma volituste kestel riigikaitse teenistusest, millega kõrvaldatakse legaalne vahend rahva poolt valitud esindaja ülesannete täitmise takistamiseks vastaval juhul. Neljandaks saavad Riigikogu liikmed sõiduraha ja tasu vastava seaduse alusel, et neil ei tekiks majanduslikke takistusi enda kõrge ülesande sooritamiseks ja viiendaks on Riigikogu liikmete kohta väljaarvatud Vabariigi valitsuse liikmete abid, maksev inkompatibiliteedi nõue, millega vabastatakse nad Vabariigi Valitsuse s.o. eksekutiivfunktsiooni täitjate kontrolli alt. Need sätted näitavad I Ps vaimu, mille järgi rahvaesindajad peavad olema rippumatud kõigist võimalikest kõrvalmõjudest, et täita korraliku funktsionäärina oma kõrget kohust, mida asetab talle rahva poolt antud usaldus.

Belolevast selgub samuti aktiivkodanikkonna ja ta esinduse vahetõrge. Viimane luuakse aktiiv-

88 - I Ps § 49 - Ilma Riigikogu nõusolekuta ei või tema liiget vangistada, väljaarvatud juhtumised, mil ta on tabatud kuriteolt ---

89 - I Ps § 50

90 - I Ps § 51.

91 - I Ps § 38.

85. kodanikkonna poolt liberaalses vaimus toimetavate valimiste teel kestvaks legislatiivfunktsiooni teostajaks. Ta ei jää rahva kui riigiorgani ees otseselt vastutavaks kuna mandaadi puudumisel ei saa rahvas oma esindajaid tagasi kutsuda, vaid nende eksimisel peab kasutama teisi korrektiivvahendeid. Et I Ps ei tunne iseseisvat aktiivkodanikkonna ees vastutavat eksekutiivfunktsiooni, siis korraldab ja kontrollib seda rahvaesindus ise. See on parlamentaarne valitsemine, mis on üldiselt avaralt demokraatismi põhimõttes teostavate esindusliikude riigikordade tunnus, kuid siin väga omapärasel viisil esitatud. Iga tahes erineb ta palju Inglise "klassilise parlamentarismi" tüübist. I Ps-e Riigikogu iseloomustab ta suur võimuküllus, millega ta asub rahvast aktiivkodanikkonnana asetama. Antud asjaolu pole demokraatismi põhimõtte teostamisele hädaohtlik seni, kui rahva kontrollvahendid on kül-

92 - Avaldub I Ps § 64 - Vabariigi Valitsusel peab olema Riigikogu usaldus.

93 - Vrd. E. Maddison, Parlamentarism ja Eesti Põhiseadus, Tartu, 1933, lk. 8, 17 jj., 31 jj. - F. Korsakov, Parlamentarismi rakendus Eestis. Õigus, 1931, I lk. 4 jj.

86. laldased. Millised kontrollvahendid Eesti I Ps-s rahvale antud, see selgub järgmisest paragrahvist.

2. Teine rahva asemel riigivõimu teostav organ oli kohus. Nagu eelpool nägime rajaneb kohtu organisatsioon I Ps-s autonoomsel enesekorraldusel, mis on saavutatav seega, et Riigikogu, kes küll valib riigikohtunikud ja nimetab ametisse seaduse järgi mitte valitavad kohtunikud, ei ulata kontrollima kohtute tegevust.⁹⁴⁾

Kohtunike sõltumatuse kindlustamiseks on veel nõue, et nad ei või pidada peale seaduses ettenähtud juhtumuste kõrvalist palgalist ametit.⁹⁵⁾

Kuna kõrgemat kohtuvõimu teostab Riigikohus, siis on ta ka ülemaks kohtuinstantsiks ja järelikult peavad ta kontrollile alluma kõik teised kohtud, ka selle Ps avaldatud alusel loodavad erikohtud.⁹⁶⁾

Nagu siit ja I Ps normistikust näeme ei ole ka aktiivkodanikkonna ja kohtuorganisatsiooni vahel mingisugust rippuvust eeldavat vahekorda, Vii

94 - I Ps § 68 - § 71

95 - I Ps § 72 - näit. on mõned palgalised ülikooli õppejõud kohtunikud.

96 - I Ps § 73 alusel vandekohtud, § 74 alusel erakorralised kohtud sõja ajal, kaitseseisukorras ja sõjalaevadel.- Vrd. Kliimann op. cit. lk. 24

87. on kodanikele kindlustatud õiglane ja erapooletu kohtumõistmine. Ette on nähtud ka vandekohtud. 97)
Päde isetegevusliku printsiibi eeldab selle institutsiooni otstarbekohane kasustamine keskmise inimese, kelle hulgast vandekohtunikud tavalisti valitakse, õigusliku mentaliteedi kauget väljaarenemist ja kõrget isiksust. Sarnane kohus näib demokraatliku korra ideaalina, mille tulemusriikka rakendamiseni ühiskond vist kunagi välja ei jõua. 98)

§ 10.

Rahva kontrollvahendid ta esindajate tegevuse üle Eesti Vabariigi I Põhiseaduses.

Eesti riigikorras on I Ps järgi võimu teostamine rajatud õigusriigi põhimõttele, mis nõuab kõikide avaliku võimu aktide teostamist ainult Ps-ga kooskõlas. Niisama kui Ps antud kujul kehtiv, ei või ükski, ka aktiivkodanikkond ise, talitada selle normide vastu. 100)

97 - I Ps § 73. - Sellekohaste seaduste alusel ja korras üksikute kriminaalasjade otsustamiseks loodavad. - Vt. ka § 8.

98 - Eestis pole vandekohtu rakendatud, kuna I Ps § 73 ettenähtud seadusis ei töötatud välja.

99 - Vt. Kliimann, op. cit., lk 25 - Vrd. K. Mägi op. cit., lk. 371.

100 - I Ps § 3, § 86

88. Järelikult on kogu õiguskord seotud rahva hääle-
õiguslikust võimust ja ainult rahvas hääletami-
se teel võib seda muuta. Et rahvas on pandud õi-
guslikult riigis kõige ülemkontrollijaks ja kõi-
ges lõpusõna ütlejaks, peab tal ka olema küllal-
dasi vahendeid, millega võib tarviduse korral
peatada enda esindajate teotsemist. See on demo-
kraatliku riigikorra olulisemaid nõudeid, sest
kui rahvas pole suuteline teostama kontrolli
selle võimu teostamise üle, mida Ps üldklause-
litega omab, siis ei saa meie enam rääkida või-
must rahva käes, vaid võimust selle rahva esin-
daja käes, kellele ta on libisenud ja kes siis
võib juba talitada riigis oma äranägemise järgi,
küsimata kas see on kogu rahva huvides või mitte.

Eesti I Ps sisaldab endas kaks võimalust rah-
vaesindajate tegevuse korrigeerimiseks. Üks on
korraline Riigikogu valimine iga kolme aasta
järgi ^{lol)} ja teine rahvahääletamine rahvaalgatuse
korras. Esimene võimaldab rahval valida uusi

esindajaid, kuissenised on osutunud talle mittesobivaiks. Aga ka rohkem midagi, kui senised on osutunud talle mittesobivaiks. Aga ka rohkem midagi, sest valimis tagajärgede seadusejõusse astumisega on igasugune muu õiguslikult siduv ühendus rahva ja ta esindajate vahel katkenud, kuna mandaat neid ei seo. Selle järgi oleneb kõik rahvaesindaja enda suvast, tema poliitilisest kasvatusesest ning karakterist, mil määral ta end rahva ees vastutavaks peab. Vähemal määral ehk tuleb arvesse teenistuse küsimus, kuna tähendab ju tagasivalimine ta isikliku teenistuse jätkumist rahvasaadikuna. Seepärast pole antud vahetõrke demokraatlik riigikorra säilitamiseks küllaldane. See vahend on ehk küllaldane, sääl, kus parlament ei omanda sarnast võimuküllust nagu Eesti I Ps-s, kus legislatiiv ja eksekutiivorganite vahetõrke on korraldatud nii, et nad saavad üksteist kontrollida. Sääl on siis rahvas nagu rohkem vahekohtunikuks, missugune amet on

102. Õigus on siinkohal ajakirjanik Rebasel, kes on tähendanud, et rahvas ei vali mitte parlamendi tegusid, vaid parlamendi liikmeid, kelle kohta kunagi ette teada pole, kui võrd nad riiklikku tahtmist täitma hakkavad. -vt Rbn., meie Põhiseadus, päevaleht nr 137, 1922.

kaugelt kergem, kui ühena pooltest toimimine.
 Rahva õiguste. Teise rahva õiguspoliitiline kont-
 rollvahend oli rahva seadusandlus rahvahääleta-
 misel rahvaalgatuse korras. 104)
 Kui see aparaat on korralikult funktsioneeriv, võiks ta olla
 parimaks tagavaraventiilikse seadusandluse rahva
 huvides toimetamiseks. Kuid näeme, et ka sellel
 ei puudu omad loomupärased vead. Kõigepäält on
 rahvaalgatamine ja hääletamine küllalt aega
 nõudev ja riigimajanduslikult kulukas toiming,
 rohkem edukamalt siiski kasustatav väikestes
 riikides, kui suurtes. Teiseks nõuab ta kõikide
 kodanikkude riigipoliitilist küpsust, mis igas
 demokraatlikus riigis ei tarvitse veel saavutatud
 olla ja kolmandaks ta ei paranda ikkagi viga
 võimufunktsioonide vahekorras. Tagajärjed võivad
 olla juhuslikud, kord peegeldavad nad laia-
 rahvamasside konservatiivset suhtumist 105)
 seadus-
 andlusele, kord jälle väliste mõjude abil üles

103. Lisaks sellele on mõnes riigis rakendatud ka
 konstitutsioonilist kohut seadusandluse legaalsuse
 kontrolliks. Näit. Soome ja Skandinaaviamaad.

104. I ps § 31.

105. Usuõpetuse küsimuse otsustamine rahvaalgatuse
 korras 1923. a. veebruaris. See oli ka ainuke
 rahvaalgatus I ps § 31 alusel selle kehtivuse
 ajal.

106)
910. piitsutatud poliitilisi kirgi. Sarnane juhuslik seadusandlus aga ei kindlusta riigile kindlat alust ja püsivust. Seepärast pole ka antud tagavaraventiil ilma võimuorganite tasakaalustamata küllaldane. Kindlamaks vahendiks tasakaalu leidmisel riigielu juhtimises osutub küll rahvahääletus rahva õiguspoliitilise kohtumõistmisena ta kõrgemate organite vahelistes lahkkelides, eriti mis puutub legislatiiv ja eksekutiivfunktsiooni teostajate vahel. Et neid lahkkelisid I Ps struktuuri kohaselt rahva ette otsustamiseks võimata viia, sest pole ettenähtud iseseisvat valitsemisvõimu pead, lo7) siis kaotavad nad oma osatähtsuse suuresti Eesti I Ps-s. Riigikogu selle Ps järgi omandab kõik võimu aktiivkodanikkonnalt ja kasutab ka seda koguulatuses. Põhiseaduslikud sätted selle kontrollimiseks ja ei jäta rahvale peremehe õigustatud positsiooni, kuna riigivõimu raskuspunkt nihkub selle teos-

106. I Ps muutmine 1933. a. oktoobris.

107. Kuigi I Ps § 61 annab paberlikult Riigivanemale väga suure võimu, ei pääsenud ta seda õieti kasutama tegelikult. Rahva poole pöördumise õigust, mida parlamentarism riigi peale omistab, tal ei ole I Ps järgi üldse, kuna ta on ühes Vabariigi Valitsusega ainult Riigikogu ees vastutav. As. K. oli küll tugev vool ka iseseisva valitsemisvõimu

92. tajale Riigikogule.

Võiks veel lühidalt puudutada ühte küsimust. Nagu selgus eespool, ¹⁰⁸⁾ ei ole demokraatliku riigikorra korralikuks funktsioneerimiseks alati olulised ta põhikorra kirjalikud normid, sest teame ju, et Ps normid kui seaduse normid on ikka tõlgendatavad, nendest arusaamine võib olla mitmesugune ja sellele vastavalt ka nende vahendamine. Samuti pole võimalik määrata nendega kindlat õigusliku riigikorra teostamise üksikasju. Seetõttu on üldine nähe, et maksva põhiseaduse kõrval omavad suure tähtsuse veel nn. konstitutsioonilised kombed - kirjutamata põhiseadus. ¹⁰⁹⁾

Ilma pikemata võime tähendada, et Eesti I Ps kõrval tekkivad konstitutsioonilised kombed nihutasid demokratismi põhimõtet riigikorrast enam kaugemale, kui seda süvendasid. Juba I Riigikogu ajal kujunes tavaks, et ilma Riigikogu rühmade

107. pea loomise poolt, kuid läbi läks pahempoolsete rühmituste seisukoht. Iseenesest ei mõelnud nad sellega tuua rahvale kahju, kuna tähendati, et ühe isiku kätte täidesaatva võimu koondamine tähendaks rahva suveräänse õiguse kärpimist. Vt. As. K. nr. 140, 1. veerg 886 jj. prot., IV istung j.

108. Vt. § 4.

109. Inglise parlamentarism, kõikide parlamentaarsete riigikordade eeskujul, ongi õieti välja arenenud rohkem kommetel ja traditsioonidel, kui seadusel.

seisukohavõtuta ei arutetud ühtegi seadust.

Riigikogu rühmad, kui poliitilised erakondlikud üksused saavutasid siis selle, mida I Ps just sõnaselgelt eitab, nad sidusid oma rühmituste liikmed käskmandaadiga, ja viimastel ei jäänud muud üle, kui hääletada, mida erakonnastaap varem oli otsustanud. Poliitilised parteid, milleta küll demokraatlikul riigikorral võimatu rakenduda, omandasid Eesti riigis ^{suure} aga negatiivse tähenduse. Nad vallandusid rahva kontrolli alt, esitasid oma kinnised valimisnimekirjad Riigikogu valimistel rahvale hääletamiseks ja saadud tulemustest olenevast jõuvahekorrast hakkasid kujundama riigitaht. Ka avalik arvamus, mille kujunemiseks I Ps annab legaalse võimaluse, haarati otsekohe ajakirjanduse ja erakondliku propaganda teel oma

110. Eriti lugeda I Rk, I istungi protok. nr. 12 ja 13

111. I. Ps § 45.

112. I Ps § 47 - Riigikogu koosolekud on avalikud. ainult erakorralistel juhtumistel, kui sellega on nõus 2/3 koosolijaist liikmeist, võib kuulutada koosoleku kinniseks.

94. kasustusse. Sarnaste nähete tekkimise vastu pole
kaitstud küll ükski demokraatia, kuid kui see
õieti korraldatud, leidub ikka võimalusi nende
väärnähete kõrvaldamiseks. Meil aga I Õs neid
küllaldaselt ei võimaldanud. Rahval jäi võimalus
vaid hääletada - ja hääletada erakondade tahet.
Selle paralüüseerimiseks rahvahääletuse kohmakat
institiuti korrapäraselt rakendama polnud
aktiivkodanikkond riigipoliitiliste kogemuste ja
kasvatuse puudumise tõttu suuteline.

113. Eesti demokraatliku riigikorra valesti võetud
suund oli selge juba varsti, seda püüti enam-
vähem erapooletus ajakirjanduses ka rahvale
valgustada - vt. eriti Päevaleht, 1921, nr. nr.
167, 294, 307; 1922, nr. nr. 102, 124, 214, 260, 274 -
kuid süvenevat tendentsi see ei peatanud.

Kokkuvõtt ja üldiseloostus.

Eesti Vabariigi I Põhiseadus, missugune on vasta-
 va ajavaimu produkt, ¹¹⁴⁾ läbib nagu eelnenud
 analüüsist nähtub demokratismi idee punase niidina. ¹¹⁵⁾
 See oli maailmasõja lõppresultaadi järelendus.
 Demokraatlikud riigid olid võitnud, järelikult või-
 sid nad määrata ka maailmapoliitika sihtjooned,
 mis siis kaudselt mõjustas Eesti uue Põhi-
 seaduse sündi. Peamiseks asjaoluks on peetud
 ja tuleb pidada aga seda, et Eesti rahvas oli
 pikka aega igatsenud vabaks võõra surve alt, oli
 selle vabadustungi kehastanud kogu eeliseseisvus-
 aegses vaimplises tõusus ja seadnud selle endale
 kaugemaks rahvuspüüete ideaaliks. Kui nüüd kor-

114. Vt. Csekey, op. cit., lk. 174.

115. Vrd. ibid, lk. 172. - vrd. ka Kliimann, op. cit.,
 lk. 28 jj. Kujukalt väljendavad seda ka I Ps
 komisjoni üldaruandja sõnad: „Meil tuli võtta
 ühte ja teist Põhiseadusesse ühe ja teise rah-
 va juures, meil tuli otsida, tuli ümbertöötada
 meie olude kohaselt... ning kooskõlasse seada
 nende ideedega, mida viimasel ajal riigi teadus
 ja ühiskondlik arenemine päevavalgele on toonud”-
 ja „läbi kogu eelnõu käib rahvavalitsuse idee,
 millega eelnõu algab ja millega ta lõpeb.” As. K.
 prot. cit., nr. 133 -4, vrg. 563.

96. raga avanes nende unistuste soodne täitumise-
võimalus, siis polnud rahva enesemääramine
ja rippumatuks tunnistamine üldse teisiti mõel-
dav, kui kõigi nende osavõtul ja kõigile neile
samasuguste õiguste kindlustamisel, kes olid
oma tervikus üdini täitunud suurest vabadus-
tungist. Aga samas kindlustati ka võõraile -
rahvusvähemusele kõik need õigused, mis senini
olid seatud enda püüdluste sihiks võõras riiklu-
ses. Selles avaldub demokratismi printsibi
sügav tollerantsuse idee ja näitab kujukalt
I Ps tegijate kõrgelt kujunenud rahvajuhhi
karakterit, näitab ühtlasi rahva küpsust ise-
seisvuseks.

Kuid ometi puudusid meie rahvajuhhidel
kogemused, traditsioonid ja kombed, mis teistes
riikides, kus^{asukaži võeti} nüüd suurelt osalt õpiti, olid
õieti riigikorra välja kujundanud. Ja et meil
tuli hakata Põhiseadusega kujundama konstitutsi-
oonilisi tavasid, hakata ehitama nagu katusest
alusmüüri poole, siis selles vististi peitubki

97. I Põhiseaduse traagika.

I Ps ei esita formaaldemokraatlike põhi-
 mõtete ¹¹⁷⁾ rakendamist. Ta kindlustab küll
 rahvale kodanlikud ja poliitilised vabadused,
 kuid jätab viimaste konsekventsideni välja
 arendamata nende poliitilised õigused, s.o. õigu-
 sed ses osas, mis käsitavad rahva kontrolli-
 teostamist ^{oma} esindajate poliitilise tegevuse
 üle. Sellest järgnes siis rahvale Ps -ga antud
 kõrgema võimu üleminek ta esinduse kätte. See
 üleminek oli nii absoluutne, et rahvale ei
 jäänud ta vilumatuses enam midagi üle. ¹¹⁸⁾

116. Teatav kahtlev toon paistab kohe ka I Ps üld-
 aruandja sõnades "... kas ta (Ps) aga neid
 tagajärgi kätte annab, mida põhiseaduse sisse-
 juhatus põhiseaduse pääle paneb, seda otsustab
 muidugi elu ise" - Anderkop. prot.cit., loc.cit.

117. Vt. Kliimann, op.cit., lk. 29.

118. Eesti avalikkuses võeti see hiljem kokku nii,
 et meil on ainult kaks iseseisvat võimu, need
 on Riigikogu ja Riigikohus. Rahvavõim on ainult
 näiline ja Valitsusel pole seda üldse - Päevaleht,
 nr. 82, 1924.

98. Rahvaesinduse kirju erakondadepere muutus
muutus
 siin rahva majesteediks ja arendas parlamentarismi
 Eesti riigi korras kõigi ta negatiivsete külgedega,
 mida iseloomustavad killunenud parteid, kitsaste
 grupihuvide eelistamine rahva üldhuvidele, elu-
 kutseliste parteikõnemeeste parlamenti saatmine
 ja väiklane obstruktsiooni tegemine neile, kes
 kompromissides püüavad leida üldtahet. ¹²⁰⁾

Vabariigi Valitsus oli ametisse kutsutud
 Riigikogu poolt terves koosseisus. ¹²¹⁾ Sellega oli saa-
 vutatud, et ministrid üksikult jäid rippuvaks
 Riigikogust, aga samal ajal ka oma erakonnast.
 Sellest ilmnēs omakorda koalitsioonivalitsuse
 nõrkus - iga minister eeskätt arvestas oma tege-
 vuses partei huve ja kui neid ei täidetud, siis
 oli ta valitsusest tagasi kutsutav. Seetõttu

-
119. Eesti parlamendi ajalugu tunneb kõige vähemalt
 8 erakonda - V Riigikogus ja rohkemalt 14 - tei-
 ses Riigikogus - andmed vt. Laaman, erakonnad, lk. 86.
120. Vrd. Bryce op.cit., II, lk. 378 - 391 - Legislatsiooni
 batoloogia.
121. Seda I Ps ei väljenda, seepärast oli parlamen-
 tarismi arenemiseks meil ka teine tee - Riigikogu
 oleks valinud Riigivanema ja see oleks kujundanud
 oma äranägemise järgi valitsuse, millega oleks
 vabastatud ministrid vastutusest oma partei eest.
 Meie Ps-t rakendavad tavad aga seda teed ei
 kasustanud - vrd. Maddison, op.cit., lk. 57.

99. püsis koalitsioon alalises lagunemise ohus ja et seda mitte ei sünniks, püüti kompromisse leida. niipalju kui võimalik parteide huvides ning rahva, kui terviku huvid jäid teise järjekorda. Oma monopoolse seisukoha tõttu võis siis parteidest koosnev rahvaesindus kasustada kõiki teisi demokraatliku korra rekvisiite oma huvides, nii haarasid nad omavalitsuste järgi, ja hakkasid kujundama ka avalikku arvamust selle dünaamilises kujus. Piltlikult väljendades võiks öelda, et rahvaesindus oli muutunud üheks võitlevatest pooltest aktiivkodanikkonnaga.

Sellel oli Eesti I Ps järgi ta loojate poolt kavatsatud liberaaldemokraatlikust riigikorraldusest tegelikult kujunenud parteidemokraatia, mis üksikute grupihuvide teenistusse asetatuna ei rakendanud enam tarvilisel määral demokratismi põhimõtet sõna valjumis mõttes. 122)

122. Vt. Teoreetilist käsitlust parteidemokraatia kohta - Sander, op.cit., lk. 97 jj.

Demokratismi põhimõtte Eesti Vabariigi

I Põhiseaduse muutmisseaduses.

§ 13.

Eesti Vabariigi I Põhiseaduse muutmine.

Kui esimene Eesti Vabariigi I Ps muutmis-
ettepanek (123) III Riigikogus tagasi lükati põhjendusega, et senise korra parandused on võimalikud ka Riigikogu kodukorra muutmisega, siis soikusid pikaks ajaks selle muutmiskavad. (124) Kuid vajadus selleks siiski ei kadunud, sest rahva elulised huvid ja tegelik elu ei andnud end nii kergesti korraldada doktrinaarsete otsustega. (125)

123. Eelnõu esitati põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt 27. sept. 1926 ja nägi ette tähtsamana valitsemisvõimu iseseisvamaks tegemise veto - ja Riigikogu laialisaatmise õigusega presidendinstituudivõimude loomise teel. - Kokkuvõtted: Maddison, op.cit., lk. 64 jj., Csekey, Põhikorra muutmine Eestis, Õigus, 1934 - 8, lk. 356.
124. Vahepeäl oli VII õigusteade laste päev vastu võtnud otsuse, milles ei nähtu mingisugust tarvet Ps-t muuta, sest selles antud võimu teostamine eeldab vastavaid riiklikke omadusi, mida seab asendada pikema aja jooksul rohkem rahva enesekasvatuse teel. - Vt. "Õigus, 1928, 9/10, lk. 223 jj.
125. Huvituseta pole siinkohal märkida ka vana ajakirjaniku Luiga vastuvaidlust vt. õigusteade päeva otsusele, kuna Ps probleem rohkem poliitiline, kui juriidiline küsimus. - Vt. Päevaleht, 1928, nr. 107.

101. Pärissõsiste kavatsustega ⁶sus Riigikogu I Ps muutmiseks ettevalmistusi tegema alles 1932. a., võttes eelnõu väljatöötamisel aluseks vahepeäl kahe Riigikogu rühma poolt uuesti esitetud eel-
126) nõud.

See Riigikogus vastuvõetud muutmise eelnõu kukkus aga rahvahäälletusel napil häältevahega läbi. Sellele järgnes veel teinegi Riigikogu poolt algatatud Ps muutmise otsustamine, mis aga juba suurema häälteenamusega tagasi lükati.

Nüüd pääses lõpuks rahvahäälletusele Vabadussõjalaste rahvalikumise juhtide poolt välja-
töötatud ja algatatud Ps muutmise eelnõu. Häälletusel sai ta eriti suure rahva poolehoidu ja võeti vastu 14.-16. okt. toimival rahvahäälletusel.

126. Mõlemad esitatud rõõpselt. Põllumeeste Kogude Ps muutm. eelnõu - Kaja, 1929 nr. 265 -Rahvaerakonna eelnõu - Postimees, 1929 nr. 160.

127. 50,8%. Seda soodustas peaaesjalikult erakondade ükskõikne suhtumine asjasse, avaliku arvamuse omapoolne mitte kujundamine ja ka osaline vastutöötamine (sotsialistid). Kogu eelnõu arutamine sündis ikka veel meeletulus, et Ps muutmiseks erilist tarvet pole, kuna kehtiv näis olevat demokraatlikum ja rahvalähedasem -IV Riigikogu IX istung j. 233 ja 235 koosoleku protok. /., eriti lk. 3894 jj., 3966 jj.

lo2. Kõiki neid eelnõusid oli inspireerinud nõue tugevama valitsusvõimu järgi ja nad suundusid vähem-rohkem dualistliku parlamentarismi teostamisele. Eriti radikaalne aga oli neist hiljem rahva poolt vastu võetud vabadussõjalaste eel-
 nõu. ¹²⁸⁾ Hüüd tugeva valitsusvõimu-kõva käe jär-
 gi ajendus selle senisest liignõrkusest. Arvati, et ainult tugevajõuline presidendiustituut võib päästa demokraatia, ¹²⁹⁾ kes võik hoida valitsuse sagedastest kriisidest ja oleks võimeline vastu seisma Riigikogu omnipotentsile. Demokratismi põhimõtte ~~vakendamiseks~~ näib aga, et esimene ¹³⁰⁾ moment pole oluline, kuna valitsust tuleb vahetada nii pea, kui ta ilmutab nõrkust rahva tahte täitmiseks. Kuid oluline on see, et oleks üks kiiremini ja liikuvamalt funktsioneeriv organ, kes rahva asemel saaks korrigeerida valitsust tagandajat võimu, sest ka viimane, kui rahvatahte esindaja, võib vahel eksida. Kuivõrd see saavutati, näeme hiljem.

128. Vrd. Maddison, op.cit., lk. 68 jj. -V. Nõges, Ettepanekuid Põhiseaduse muutmiseks, Tartu, 1932, lk. 97 jj.

129. Vt. Nõges, ibid. lk. 98.

130. Prof. Csekey tähendab, et valitsuskriisid ei omandanud iseloomu, kui Eesti isialgi tõsisemat iseloomu, kui Euroopa presidentsiaalvabariikides -vt. id. op.

Muutmisseadusega kujunenud uued otseste
riigiorganite vahekorrad.

131)

Eesti I Ps muutmisseadus ei muuda rahvale deklaratiivselt kindlustatud vabaduste - õiguste kogumit. Riigivõimu kandjaks jääb endiselt rahvas, kes aktiivkodanikkonnana teostab oma hääleõiguslikkuse õigusega riigivõimu. Oluline muudatus aga on võetud ette, selle õiguse edasi delegeerimisel. Siin esineb uue riigivõimu otsese organina Riigikogu kõrval ja on vahetuks rahvaesindajaks valitsemisvõimu teostamise alal ka Riigivanem, kes IPs oli oma ministerpresidendi kvalifikatsiooniga ainult Riigikogu ees vastutav valitsemisvõimu pea. Teda asetab endistes täidesaatvates funktsioonides nüüd peaminister. Seepärast sünnib nüüd aktiiv-

132)

4

130. cit., lk. 206/207. Samuti ei olnud valitsuse keskmine iga mõni päev üle kümne kuu- lühem, kui keskmiselt teistes parlamentaarsetes riikides - Korsakov op. cit. lk. 14.

131. Vt RT. 1933, 86, 628.

132. Lex cit. § 57

133. ibid § 64.

kodanikkonna riigivõimu teostamine neljas kujus: rahvahääletamisega, rahvaalgatamisega, Riigikogu valimisega ja Riigivanema valimisega. ¹³⁴⁾

Pääliskaudsel vaatlemisel nagu näib, et demokraatia põhimõtte rakendamiseks on olustik muutunud soodsamaks. Rahval on nüüd otsene esindaja nii seadusandluses, kui ka täidesaatmises, ja need võiks üksteist pidurdades ning vahet hoides rahva õiguspoliitilise kontrolli all täita õiglasemalt nendele pandud võimufunktsioone.

Lisaks on rahvasaadikute valimisviis oma põhimõtetes oluliselt muutunud, kuna nüüd on valijale antud võimalus anda häält mitte üksi partei nimekirjale, vaid ka üksikule isikule vahetult. See tähendaks hääletamist juba tõesti otseselt sellele, keda tahetakse näha ennast esindamas. Kuid olukord on sootuks teine ja see selgub kohe vastavate organite lähemal iseloomustamisel I Ps alusel.

135. I. Riigikogu. Üldiseloostuseks võiks
 öelda, et ta uus kujundamise kord näitab esiteks
 kvaliteedi langustendentsi, kuna ta koosseis on
 vähendatud senisega võrreldes poole pääle ¹³⁵⁾
 ja tasu, mis demokraatlikus riigikorras on rahva-
 esindajatele olulise tähtsusega, ¹³⁶⁾ on missetav nii,
 et see ei võimalda igal valitaval Riigikogu
 liikmel muretult ainult rahvasaadiku ülesannetele
 mõelda. ¹³⁷⁾ Teiseks on ta võim tugevasti kärbi-
 tud Riigivanema kasuks. a) Ta legislatiivperiood
 kestab nüüd küll 4. aastat, ¹³⁸⁾ kuid riiklikel
 kaalutlusil võib Riigivanem määrata enne selle
 lõppemist uued valimised. ¹³⁹⁾ Sama Ps aga kusagil
 ei näita, mis need "riiklikud kaalutlused"
 tähendavad, ega anna tagatist, et neid ei võiks
 vahetpidamata ~~vakendada~~ ¹⁴⁰⁾ Seepärast on mõeldav
 inimliku nõrkuse printsiibil nende sätete raken-

-
135. Vt. ibid., § 36 - Riigikogus on 50. liiget.
 136. Annab võimaluse igale inimesele ta väärtuse, mitte
 majandusliku osukorra tõttu minna rahvast esin-
 dama.
 137. L. cit., § 51 - Riigikogu liikmed saavad... tasu
 Riigikogu istungjärkude kestusel.
 138. Vt. ibid., § 39. Varem kolm.
 139. Vt. ibid.
 140. See ja lisasätted § 60-s tegidki võimalikuks
 Riigivanemal hiljem, nagu teame, valitseda ilma
 Riigikoguta neli aastat.

106. damine ka mitte riiklikes huvides b) piiratud on Riigikogu istungjärgud kuue kuuga, kuid Riigivanemal on õigus neid riiklikel kaalutlusil ka enne lõpetada. Kuigi poole Riigikogu liikmete nõudel on võimalik kutsuda Riigikogu erakorraliselt kokku, siis selle kestvus on ikkagi Riigivanema poolt määratav. c) täiesti uus on ka Riigivanema vetoõigus, mis oma loomult küll suspensiivne, kuid seaduste suhtes, mis eraldatud rahvahääletuse ja -algatamise kompetentsist, jääb ta sama Riigikogu ametikestvuse ajaks kehtima absoluutselt, sest ükski seadus väljakuulutamiseta maksta ei hakka.

2. Riigivanem. Ta on ainuke kõrgemat valitsemisvõimu käsitsev otsene organ. Vabariigi Valitsus on talle ainult abistajaks. Ta valitakse hääleõiguslike kodanike hulgast, kes vähemalt 40. aastane, viieks aastaks esimesel valimiskäigul absoluutse häälteenamusega, teisel võima-

141. Vt. L. cit. § 41.

142. Vt. ibid. § 42. - Ainult Riigivanem võib kutsuda teda kokku seadusandliku perioodi lõpu ja uue alguse vahel.

143. Vt. ibid. § 53 ja 54.

144. Vt. ibid. § 57.

107. likul aga, kus saab ka/usi kandidaate seada; relatiivsega. Võrdse häältearvu puhul loetakse valituks vanem. Kandidaate saab üles seada 145) väjemalt looco hääleõigusliku kodaniku poolt. Kui siia juure arvata samas antud sätet, et Riigivanem on valitav üldise, ühetaolise ja otsese hääletamise kaudu, siis peaks toodud valimisviis iseenesest päris demokraatlik olema. Edasi ta kompetentsi kuuluvad kõik ülesanded, mis I Ps alusel olid Vabariigi Valitsuse sooritada jäetud ja täpsemalt on määritletud ta kui valitsemisvõimu pea esinduslikud ülesanded. Kuid päris uute, senini tundmatute funktsionaalsete ülesannetena esineb ta õigus olla kaitsevägede kõrgem juht ja edasilükkamatul riikliku vajadusel kuulutada seaduseeelnoud välja dekreedina. Dekree- di jõupiirkonnast ulatuvad välja ainult rahvaalgatamise, rahvahääletamise, Riigikogu valimise 146) ja Riigivanema valimise seadus.

145. Vt. ibid. § 58.

146. Vt. ibid. § 60.

Asjata oleks siinkohal lähemalt vaadelda Riigivanema ja Vabariigi Valitsuse omavahelist suhtumist, sest selle loomuse määrav muudetud I Ps § 57 sõnastus väga selgesti. ¹⁴⁷⁾ Pole kusagil antud Vabariigi Valitsusele õigust takistada Riigivanemat tema võimalikul legislatiivvõimu haaramisel. Kohtulikule vastutusele saab Riigivanemat seaduse rikkumise eest võtta küll Riigikogu, kuid nagu nägime, võib Riigivanem päris legaalsel võimalusel kergesti sellest vallaanduda ja edasi pole teda takistamas võimu teostamisel ükski selle Ps säte. ¹⁴⁸⁾

Näeme, et rahva õiguslik positsioon on jäänud endiseks. Aktiivkodanikkonna funktsionaal-

147. "Rahvaesindajana teostab kõrgemat valitsemisvõimu Riigivanem. Riigivanema juures on riigi valitsemiseks Vabariigi Valitsus."

148. § 62. järgi võib Vabariigi Valitsus Riigivanemata ta seadusevastast akti paluda tagasi võtta või muuta, ja kui see oma otsuse juure jääb, siis ainult kuulutada temale, et otsus pole teostatav, kuid rohkem midagi. Järeldub, et vastava ministri kontrasignatuurist keeldumisel võib kellegi teise abil ikkagi kehtada selle akti. Vrd. ka D. Grimm, Eesti Vabariigi Põhiseaduse uus muutmise seaduse eelnõu, Õigus, 1933 - 8, lk. 341 jj.

109. set toimet on uue valimisviisiga tehtud demokraatlikumaks. Talle on Riigikogu ülesannete täitmise kontrollimiseks antud võimalusi juuresel teel, et võib ka enne legislatiivperioodi lõppu värskendada uue esinduse kaudu oma tahte teostamist, muidugi siis, kui Riigivanem peaks kuulutama välja uued Riigikogu valimised. Aga nüüd on ka teisalt ilmunud uus võim, kes asetab tugeva kontrolli seadusandluse üle. See on kõrgem valitsemisvõim Riigivanema näol ja on nii tugev, et tugevamat rahvaesinduse kontrolli ei saa vabariiklikus riigikorras üldse ette kujutadaagi. Valitsemisvõimu enda pidurdamiseks puuduvad üldse igasugused legaalsed vahendid pädle Riigivanema ümbervalimise. Et see mingi kontroll pole, on täiesti ilmne. Riigivanema tegevusele ei saa ka kohtuvõim mingisuguseid piire ^{seada} panna, kohus on ise temast teataval määral mõjustatav, sest I Ps muutmisseadusega toimub riigikohtunike, samuti ka kohtunike ametisse kinnitamine Riigi-

149. Vrd. A. Mägi, Rahvas riigiorganina ja tema esindajad Eesti Põhiseaduse määratlusel, Öigus, 1936 -4, lk. 186 jj. - Csekey, Die Verfassungsentwicklung Estlands 1929 - 1934. - Muidugi jääb veel üks võimalus legaalsel teel - s. o. muuta rahvaalgatuse korras Ps üldse.

vanema poolt, kuigi Riigikohus neid esitab.

On kujunenud seega riikluses küll uued otseste

organite vahekorrad, kuid kaotajaks on jäänud

endiselt rahvas.

§ 15.

Järeldused Eesti Vabariigi I Põhiseaduse

muutmisest.

Mis tähendused on sel kõigel demokraatismi põhimõtte avaldumisele põhiseaduses? Kui I Ps järgi olid võitlevateks poolteks riigikorra põhjal aktiivkodanikkond ja parteidest võimutsev Riigikogu, siis selle muutmisseaduse järgi luuakse võitlevateks poolteks mitte aktiivkodanikkond ja valitsemisvõim nagu võiks kergesti järeldada, vaid Riigikogu ja -valitsemisvõim - Riigivanem. Riigivanema instituudi loomine sellel kujul Põhiseadusesse väljendab tõesti seda omaaegset hüüdu - peremees majja! ja kõva kätt vaja! kõige suurema järjekindlusega kõigis üksikasjades.

Tekkis senise parlamentarismi kaotus sõna otsemas tähenduses. Ps-sse on küll veel jäänud säte, mis kõneleb Valitsuse vastutavusest rahvaesinduse

111. ees, kuid sellele ei saa omistada mingisugust püsivat tähtsust, sest teiselt poolt on Vabariigi Valitsus kujundatud nii, et ta jääb Riigivanema nagu mingiks eranõukoguks, ¹⁵²⁾ kellele esimese kaudu jääb seadusandlusvõimu kontrolliv ligipääs saavutamatuks. Et Ps muutmiseseadusega on rahvale riigiorganina jäetud alles oma kindel tegevussfäär, ja kodanikele deklareeritud kõik vajalikud põhiõigused ja kohused, ei tähenda see seda, et nende müür oleks Riigivanema poolt täiesti ületamatu ja kodanikkond selle taga kaitstud. Tarvis on vaid erakordsete olude dekreedandlus ning muutuda võib ka rahva õiguspoliitiline positsioon. Niiviisi on muudetud Ps -s võimalik arendada ta dualistlik ¹⁵³⁾ joon täielikult monokraatlikuks süsteemiks, kus keskse tähendusega on ainuisiklik otsene riigiorgan - Riigivanem, kelle dekreetseadusandlus võib määrata kogu riigi õigusliku elu. Monokraatliku riigikorra rekvisiidid vetoõigus, dekreedioigus, kaitsejõudude kõrge-

151. Vt. L. cit. § 63.

152. Vrd. Grimm. op. cit., lk. 346.

153. Vrd. Kliimann, op. cit., lk. 31. - Maddison, op. cit., lk. 98.

112.ma juhi õigus on igatahes silmapaistvalt tähtsaina
siin legaliseeritud. Iga rohkemgi võimuahne
omavalitsusjuhi käes võivad nad saada kergesti teed
tasandavaiks faktoreiks autokraatiale. Vastavat
vaimsust kujukalt illustreerib ka muudetud Ps-e
§ 59,¹⁵⁴⁾ mis annab lisaks kõigele juure ka ise-
valitsejate sakraalse ametisse pühitsemise oreoli.

Lõpuks mõni sõna omavalitsustest muudetud Ps-s.
Ka omavalitsuste valimiskord on enam demokratiseeri-
tud Riigikogu valimiste eeskujul.¹⁵⁵⁾ Kuid oma-
valitsustega on ju ikka nii, et need on riigis
rohkem loodavad funktsioonid, kui ise loojad. Ja
riigikordade ajalugu pakub meile küllaldast
faktiilist materjali asjaolu tuletamiseks, et mida
võimsam administratsioon, seda vähem arvestatakse
kohapäälseid rahvavõimu üksusi ja seda rohkem
bürokratiseeritakse nad kesk võimu esindajate
poolt.¹⁵⁶⁾ Seepärast ei kindlusta siingi Ps-s
antud vastavad sätted rahva vabaks endamääramiseks
midagi, kui mujal varitseb neist sätteist tuge-
vam võim, mis võib mõjustada, korraldada ja kontrol-

154. " Mina, NN, rahva tahtel asudes Riigivanema
kohuste täitmisele, pühalikult töotan..."

155. Vt. l.cit. § 76.

156. Näit. tsaariaegse Vene viimase omavalitsuste kor-
raldus kohapääl.

113. lida ilma erandita ka kohapäälse elu avaldumist.

157)

Võimalusist, mis siin näidatud äärmustena, muidugi ei järeldu, et selle muudetud Ps rakendamisel peaks igal juhul demokratismi põhimõtte olema surnud, vaid ennem seda, et see põhimõtte, mis antud Ps ühes osas, võib teise osa loomult kõvemate normide järjekindlal rakendamisel surra välja juureni.

Kuigi seepärast muudetud Ps-s, kui abstraktses normide kogus ei puudu demokratismi printsii biga sissemöödetud sätteid, on nende avaldamine tegelikus elus ometi problemaatiline. Ja meil ei jää muud üle, kui muudetud Ps-e avaldumistoimelt tugevamajõuliste normide järgi järeldada, et tavaliste inimeste juures tavalistes olukordades pole selle põhiseaduse alusel võimalik rakendada riigis demokratismi põhimõtet.

157. Et tegelik elu kujunes siiski teisiti, mitte seda äärmist rada, seda mäletame väga hästi, kuid see oli seletatav meie ikka veel demokraatses korrastusest tugevana püsinud rahva vaimse eliidi garantiil, kelle abiga hoiti ära kõige halvema rakendamine selle Ps-e poolt lubatud võimalustes.

Demokratismi põhimõtte Eesti VabariigiII Põhiseaduses.

§ 16

Rahvas ideelise suurusena Eesti VabariigiII Põhiseaduses.

Eesti Vabariigi II Ps-1, mis võeti Rahvus-¹⁵⁸⁾
 kogu üldkoosoleku poolt vastu 28. juulil 1937. a.
 oli omapärane seamisluug. Ta ei sündinud kummalgi
 kehtivas Ps-s näidatud viisidest,¹⁵⁹⁾ ega ole
 seepärast enam selle muutmiseeadus. Eeda tuleb
 vaadelda nii vormiliselt, kui sisuliselt täiesti
 uut Põhiseadusena, mis vastuvõtmiseks käiku pan-
 dud Riigivanema poolt ta 23.-25. veebr. 1936. a.
 rahvahääletusel seadud volituse põhjal.¹⁶⁰⁾

158. Vt. R. T. 1937, nr. 71.

159. Vt. muudetud I Ps § 87 - Põhiseaduse muutmise algatamise õigus on rahval rahvaalgatuse korras, kui ka Riigikogul harilikus korras.

160. Seepärast viis, kuidas II Ps anti jätab talle teataval määral oktrueeritud Ps iseloomujooni, mis tähistavad tagasihoidlike joontena ka seda Ps - t ennast. Ta on erakorraliste aegade erakorraline produkt, ja kui on kaheldud ta kehte jõus rahva kohta, siis peäle tema põhjal rahva poolt otseste riigiorganie loomist oli ta ^{mitte} kindlasti muutunud kõigule riigikodanikele siduvaks.

115. Esimesel vaatlemisel torkab kohe silma, et temas on püütud kooskõlastada põhimõtteid ja tegelikku elu, kuna nüüd juba oli kasustada rikkalik omariikliku tegevuseekogemuste hulk. Ta tahab ratsionaliseerida moodsa inimese elukäsitluse ühiskondlikult vaatepunktilt, kus riik ja kodanik vajavad üksteist endale toeks ning heaolu kindlustamiseks ja pole seepärast pääsenud mõningate vaadete ümberhindamisest, mis tooniandvad olid I Ps ideestikis.

Vaadeldes II Ps preambliit, näeme, et rahvas ideelise suurusena on jäetud endisesse positsiooni. Ta on kõrgeimaks riigivõimu kandjaks. ^{161.)} Tal on kõikumata usk kustumatuks riikliku endamääramise õiguseks ja vankumata tahe seda kindlustada ning arendada õiglusel, seadusel ja vabadusel, millega kaitseb riigi sisemist ja välist rahu ning kindlustab järgnevatele põlvedele ühiskondlikku edu ja üldist kasu. Sellekohaselt on kõr-

116. geim võim ainult rahva käes, kuid riigi juhtimine antud valitavale riigipeale, kes tasakaalustab enda poolt ametisse kutsutava valitsuse ning kahekojalisele rahvaesinduse koostöös. See ¹⁶¹⁾ endamääramise printsiip on siingi demokratsismi põhimõtte rakendamise platvormiks ja talle on ehitatud demokraatliku riigikorra tähtsamat rekvisiiti - rahvast kvalifitseerivat tegurit. Need on ühiskondlikud vabadused, mis antud peatükis - Eesti kodanikkude õigused ja kohused.

Kodanike kohused - mis esmakordselt Eesti Ps-s fikseerimist leiavad, pole demokratsismi põhimõttele midagi uut, kuid uudis on siin nende käsitusviis. Kui senini eeldati nende olemasolu iga ühiskonnaliikme juures ta põhiõiguste negatiivse määranguna, siis nüüd nagu tahetakse minna mõõda demokraatse riigikodaniku sotsiaalse enesekasvatuse rõhutamisest, näidates kodanikule kätte teed, mida ta ise samuti võib leida. Edasi leiame,

161. Vt. II Ps preambel.

117. et järgnevas peatükis on juba järjekindlalt senised kodaniku põhiõigused samas suunas distsiplineeritud. Pole vist seepärast juhuslik, et isegi kodanike seaduslikud õigused ja vabadused on seaduslike kohustuste ja koormatiste kõrval asetatud teise järjekorda. ¹⁶²⁾

Endiselt on kindlustatud kodanike territoriaalsed põhiõigused: ¹⁶³⁾ isikupuutumatus, kodupuutumatus, usu- ja südametunnistuse vabadus, mõttevabadus, liikumise ja elukohavaliku vabadus, elukatse valiku ja ettevõtete avamise ning majandusliku teotsemise vabadus, omandiõiguse puutumatus, ¹⁶⁴⁾ korrespondentsi vabadus, avalik-¹⁶⁵⁾ õiguslike asutuste poole pöördumise vabadus,

162. Vt. ibid § 8.

163. Vt. ibid §§ 10, 12-16, 23, 25, 26, 30, 32.

164. juure on antud tagatis üldiseks otstarbeks võõrandamise juhul - "õiglase tasu eest." - Vt. II Ps § 26.

165. nüüd vajalik kitsendus fikseeritud - Pöördumised ei või omada süüteo tunnuseid vt. ibid. § 30.

118. teaduse, kunsti ja nende õpetamise vabadus, ja eelloata ametnike vastutuselevõtmise vabadus ühiskondlikult mõeldavate seaduslike kantsendustega, mis nende iseloomust tuletatavad, nagu kitsendused kuritegevuse, ja haiguste leviku takistamiseks ning avaliku rahu, julgeoleku ja kõlbluse huvides.

Kindlustatud on ka personaalsed põhiõigused: võrdsus seaduste ees, ¹⁶⁶⁾ koosolekute pidamise vabadus, ühinguisse koondumise vabadus ja streigivabadus. ¹⁶⁷⁾ Muudetud on vastavad sätted eelmisest Ps-t, millekohaselt nüüd kodanikul on õigus säilitada oma rahvusse kuuluvust. ¹⁶⁸⁾ välja on jäetud eelmisest Ps-t esinev aumärkide vastuvõtmise keeld, ¹⁶⁹⁾ kuid juure on lisatud deklaratiivse sisuga kodanike õigust kindlustav sätte - õigus pääseda riigi- ja omavalitsuse ametitele oma võimeile ja ettevalmistusele vastavalt, kusjuures seaduse alusel, ainult võib neid kohti

166. Vt. ibid § 9. Seisuseid ja seisuslike tiitleid ei tunnustata, kuid tiitlid seaduse alusel ameti, kutse ja teaduse alal on võimalikud, nagu tege-likus elus varemgi.

167. Vt. ibid §§ 9, 17, 18, 27. Streigivabadus piiritletud riigi seadusandlusega, seega kitsama tähendusega, kui eelmises Ps-s.

168. Vt. ibid § 19. Varem oli ta rahvuse määramises vaba sisulist muudatust selles ei esine, on vaid

119. täita välismaalastega. Vähemusrahvaste õigusi deklareeritakse nüüdki, kuid väheste kitsendustega, ¹⁷¹⁾ Legaliteedi põhimõtet toonitatakse sätteis, millega ei lubata ühtegi avalikku mak- su ega koormatist ilma seaduseta, samuti ka pensioni või tasu riigi kulul ¹⁷²⁾ ja kedagi ei või karistada tema teo eest muidu ^{kui} enne seda jõustunud seadusega.

Kuid kõige selle üle avardub võimas riigi hooldamisprintsip. Riigi kaitse alla on võetud niihästi isik ¹⁷³⁾ / perekond ¹⁷⁴ kui ka nende funktsioonid - töö ¹⁷⁵⁾ ja vaimuelu ¹⁷⁶⁾. Eriti tuleb

-
168. ./..väljenduse korrigeerimine, sest rahvusse kuulumiseta pole keegi. -vrd. I Ps § 29
169. on osutunud normiks, mida väga paljud Eesti riigi ja avalikuelu tegelased eelmiste Ps-te kehtivuse ajal rikkusid. On uues välja jäetud, et Ps oleks elulähedasem.
170. Vt. II Ps § 32 - See pole küll mingi kindlustus, et välismaalased neile kohtadele oma kodanike kõrval ei pääseks, sest vastav seadus on ju nii või teisiti selleks kohaldatav, kuid teatud suunaandvat tähendust ei saa siiski esitada. Demokratismi põhimõttega sobib ta kokku selles, et ei saa ometi oma riigi kodanike huviseid suruda tagasi võõraste arvel, sest viimaste jaoks on eeskätt nende endi riiklik korrastus.
171. Vt. ibid §§ 20, 22, 31. Lai kultuurautonoomia mõiste on esitatud kitsapiirilise ja-omavalit- suslik üksus.
172. Vt. ibid § 29.
173. Vt. ibid § 15 - mõttevabadus on kitsendatav kodaniku hää nime kaitseks.
174. Vt. ibid § 21. -Perekond rahva püsimise ja kasva- mise ning riigielu alusena on riigi kaitse all
175. Vt. ibid § 27. 176. vi. ibid § 22 ja 23.

märkida viimast, II Ps küll ütleb, et teadus ja kunst ning nende õpetused on vabad ja kõrge-
 maile riiklikele teaduse- ning õppeasutistele kindlustatakse seaduses ettenähtud autonoomia, (177)
 kuid samas antakse ometi teadus, kunst ja nende (178)
 õpetamine riigi kaitse alla. Missugune see kaitse on, seda seadus kusagil ei ütle, kuid see on arusaadav niigi. Kaitse tähendab aga hooldamist ja hooldamine mõjustamist, järelikult võib sarnane kaitse saada kord vabale teadusele, mis on iga indiviidi absoluutpiiramatu taotlusala, ja mis ainult seetõttu on suutnud inimkonda kultuuriliselt viia edasi, väga hädaohtlikuks. Sellega oleks inimeste vaimsed huvid piiritletud ja ühtlasi riigipoliitiliselt suunatavad, mis demokraatismi kontseptsiooniga üldse kokku ei sobi. Olgu kuidas on, ja kui vajalik teatavate inimeste juures riikliku hooldamise rakendamine ka poleks, üldiseks vaba enesemäära- ja olla tahtva rahva

177. Vt. ibid § 23.

178. Vt. ibid

121. seadusandluse põhiprintsiibiks ta küll pole õige, sest enesekasvatustlikku ja isetegevuslikku külge, mida demokratismi põhimõtte enesemääraja ühiskonna juures eriti hindab, ta esilekerkida ei lase.

Nii on Eesti II Ps järgi rahvas ideelise suurusena palju madalamalt kvalifitseeritud, kui seda nägime eelmiste juures.

§ 17.

Rahvas riigiorganina Eesti Vabariigi

II Põhiseaduses.

Rahva, kui aktiivkodanikkonna koostis pole suuresti muutunud, küll aga ta õiguspoliitiline seisund riigis. Kõrgeimat riigivõimu teostab Eesti rahvas hääleõiguslike kodanikkude kaudu, nagu ennegi. Hääleõiguslik on positiivses määrangus iga kodanik, kes vähemalt 20. aastat vana ja vahetpidamata olnud 3 aastat Eesti kodakondsuses. 179

— Negatiivses määrangus, kes pole tunnistatud nõdra- või hullumeelseks, kes pimedana, kurttummana või pillajana pole hooldamisel, kes pole hoolekande korras alaliselt ülalpeetav ja kes

122. pole sundhooldamisele võetud, ning kellelt
kohtu poolt karistuse kaasas pole võetud hääle-
õigus. Hääletamisest ei võta osa kodanikud,
kes on kinnipeetavad kohtu poolt kuritegevuse
tõkestamiseks ja haiglates nakkushaiguste leviku
piiramiseks. Samuti ei võta osa sellest ajateeni-
jad sõjaväelased. (181) (182)

Kui olla järjekindel, siis peaks arvama, et
siingi on tekkinud muudatus demokratismi põhi-
mõtte teostamisevõimaluses, kuna hääleõiguslike
kodanike arv paistab langevat. Ometi võib kindlasti
öelda, et see ei avalda rahva üldises teostami-
ses takistavat mõju. Kuna hääleõiguslikkuse
saavutamise piir on relatiivselt mõistetav, siis
tuleb arvata, et selle tõstmine oli riigipoliitika
ratsionaliseerimine, mis ka demokraatliku riigi-
korra kohaselt hinnatav. (183.)

180. Vt. ibid. §. 28. See on uus mõiste, II Ps järgi
mõeldud positiivse karistamisvahendina samas
antud liikide ühiskondlikult mitteväärivate

181. kodanike suhtes.
Vt. ibid., § 37.

182. Vt. ibid.

183. Vt. Rahvuskogu I Koja üldaruandja J. Uluotsa
vastavaid põhjendusi 8. juuni kõnes Rahvuskogus,
Põhiseadus ja Rahvuskogu, Tallinn, 1937, lk. 140, 141.

123. Teisiti on lugu aktiivkodanikkonna õigus-
poliitilise positsiooniga. II Ps järgi rahvas
teostab riigivõimu a) Vabariigi Presidendi vali-
misega, kui on seatud üles üle ühe kandidaadi,
b) Riigivolikogu valimisega, c) kohalikkude
omavalitsuste esinduskogude valimisega ja d) rahva-
hääletusega. 184)
Puudub rahvaalgatus, mis eelmistes
Ps-tes jäi rahva tähtsamaks võimalikuks kontrol-
liteostamise vahendiks, juure on toodud kohalike
omavalitsuste esinduskogude valimine, mis oli
võimalik õieti ka varem, kuid polnud nii tähtsalt
rõhutatud.

Nendega tõmmatud rahva riigivõimu teostamise
piirid võivad aga Vabariigi Presidendi valimisel
tublisti kokku tõmbuda. Nimelt juhul, kui on jäänud
üles ainult ^{nagu} Presidendikandidaat, ei toimu rahva
185)
poolt valimist üldse. Valimist teostavad ta esinda-

184. Vt. II Ps § 35.

185. Vt. ibid. § 40 - Nagu möödunud valimistel. Et see
ikka nii võib jääda on tõenäolik, sest praegune
poliitiline konjunktuur paistab soodustavat kindla
enamuspartei pääletõusu, kelle vastu teised rühmi-
tused saavad seista, kas ühiseks suuremaks poliiti-
liseks üksuseks liitumise või uue tugeva vastas-
partei kujundamise teel. Järelikult on eeldusi tule-
vikus rohkem parteidualismile ja sellega nende
suuremale mõjuvõimule üksteise vastu. On loomulik,
et enamusparteil on kerge kõigis kolmes President-
di kandidaati ülesseadvas kogus üles seada sama
isik.

124. jad ja rahvas ise on väga tähtsa riigivõimu teostamisevõimaluse kaotanud.

Kokkuvõttes võib märkida, et aktiivkodanikkonna õiguspoliitiline tegevussfäär võrreldes eelmise Ps-ga on vähenenud ühe, tõenäolikul võimalusel aga kahe tähtsa funktsiooni võrra.

§ 18.

Rahvaesindajad ja nende vahekorid Eesti Vabariigi II Põhiseaduses.

Rahva asemel ja eest teostavad Eesti II Ps järgi kõrgemat riigivõimu Vabariigi President, Riigikogu, Vabariigi Valitsus ja Kohus. Teeme kokkuvõtliku ülevaate nende igaühe õiguslikust seisundist. 1. Vabariigi president. Ta on riigipea, kes valitud ametisse 6 aastaks vähemalt 45 aastaste hääleõiguslike kodanike seast. "Ta on riigivõimu ühtsuse kandja ja riigi esindaja. Ta hoolitseb riigi välise puutumatus ja sisemise julgeoleku ning riigi ja rahva üldise

186 - Vt. II Ps § 38

187 - Vt. ibid. § 40.

125.heaolu ja õigusliku korra säilitamise eest!

Selle Ps sõnastusega oleks ta seisnud ka iseloomustatud. Selle järgi näib ta nagu täielik peremees -- hea peremees, kes kõigi eest hoolitseb ja korraldab, mis ta hooleks antud. Ja see, mis ta kui riigipresidenti hooleks on antud sisaldab sõnades: riigivõimu ühtsus, väline puutumatus, sisemine julgeolek, üldine heaolu, õiguslik kord kõik postulaadid, milleks riiklik korraldus inimeste vahel mõeldud on. Seepärast haaravadki ta ülesanded riigis kõiki riigivõimu tegevusalasid: valitsemise ala, seadusandlikku ala, õiguskaitse ala ja riigikaitse ala. ja võtab vastu

a) Valitsemise alal ta nimetab ja võtab vastu seadikuid, nimetab ja vabastab kõrgemaid riigiametnikke, annab määrusi, otsustab oma kompetentsi kuuluvaid küsimusi ja teostab rea ülesandeid endale kuuluval eriõigusel. b) Seadusandluse alal tema teadmisel algatab Vabariigi Valitsus seadus-

189 - Riigikaitse teostamine on teoorias ka valitsemisvõimu alla paigutatud, kuid õigem on teda, kui erakorralist riigivõimufunktsiooni ta toonitatakse tähtsuse pärast II Ps-s eraldi asetada.

188 - Vt. ibid. § 38.

190 - Vt. ibid. § 39.

126. eelnõud, ta omab suspensiivse vetoõiguse, 191) 192)
esitab oma äranägemisel rahvale rahvahääletuse
korras otsustamisele tähtsaid riigiellu puntu-
vaid küsimusi, 193)
annab Riigikogu istungjärkude
vaheajal dekreete 194) ja kuulutab välja seadused. 195
Lisaks omab ta Riigikogu kojusaatmise õiguse ja
veel mõned vahendid selle tegevuse kontrollimi-
seks.

c) Õiguskaitsel alal nimetab riigi ja muid koh-
tunikke Riigikohtu poolt esitatud kandidaatide
hulgast 196) ning annab armu. 197) Administratiiv-
selt teostab valvet õiguskanstleri kaudu riigi
ja muude avalik-õiguslike asutuste tegevuse üle. 198
d) Riigikaitsel alal on ta riigikaitsel ja relvas-
tatud jõudude kõrgemaks juhiks. 199)

191 - Vt. ibid. § 92.

192 - Vt. ibid. § 96.

193 - Vt. ibid. § 98. Eraldatud selle § korras on Ps
muutmisse, maksudesse, riigikaitsesse, välisle-
pinguissel ja riigi vabal. asjadesse puutuvad kü-
simused.

194 - Vt. ibid. § 99 -- väljaarvatud konstitutsionaal-
seld ja mõned teised tähtsamad seadused -- Vt. ibid.
Sõja seisuk. ajal ka Riigik. istungi ajal-- Vt.
ibid. § 130,

195 - Vt. ibid. § 100, Vt. ibid. § 71-73.

196 - Vt. ibid. § 114.

197 - Vt. ibid. § 120

198 - Vt. ibid. § 38 ja 47.

199 - Vt. ibid. § 129.

127. Näeme, et kompetents, millega ta üksikuid oma tegevusalasid haarab on väga laialdane ja II Ps § 38 deklaratiivne sisu on ta tõelise võimuulatusega kooskõlas.

Jääb vaadelda missugust vastukaalu suudavad anda aga teised kõrgemad riigiorganid.

2. Riigikogu. Riigikogu teostab seadusandlust ja on kahekojaline rahvaesindus. Koosneb Riigivolikogust ja Riiginõukogust. ²⁰⁰⁾ Riigikogu teotseb Riigikogu üldkoosolekuna, Riigivolikogu ja Riiginõukogu ²⁰¹⁾ koosolekuna.

a) Riigivolikogu. Ta on 80 -liikmeline üldisel ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel isikuvalimise teel enamusvalimise põhimõttel valitud rahvaesindaja. ²⁰²⁾ Riigikogu on valitav viieks aastaks vähemalt 25 ---aastaste hääleõiguslike kodanike hulgast. ²⁰³⁾ Vabariigi Presidendil on õigus riiklikel kaalutlusil määrata uue Riigivolikogu ²⁰⁴⁾ koosseisu valimisi ka enne seda

200	-	Vt. ibid.	§ 60
201	-	Vt. ibid.	§ 61
202	-	Vt. ibid.	§ 67
203	-	Vt. ibid. ja	§ 68
204	-	Vt. ibid.	§ 68.

128. Tähtaega. Istungjärgud lõpetab Vabariigi President ja korraldab nii, et need ei või kesta ühes Riigivolikogu poolt kokkukutsutud erakorraliste istungjärkudega koos üle kuue kuu, aga korralised istungjärgud üksi kokku alla viie kuu aastas. 205)

V. Presidendil on õigus katkestada istungjärke ainult ükskord selle kestel ja kuni kaheks nädalaks. 206) Sõja ajal ei tarvitse V. Presidendil neist üldreeglitest kinni pidada, vaid võib istungjärke lõpetada ka varem. 207) Riigivolikogu liikmed ei või riigiasutistega olla mingisuguses ei majanduslikus ega juriidilises vahekorras. 208) Küsimuste ja arupärimiste kõrval on ka ankeetkomisjonid võimalikud. 209) Muus osas on Riigivolikogu õiguslik positsioon üldiselt kokku langev eelmise Ps Riigikogu seisundiga. 210)

205 - Vt. ibid. § 71.

206 - Vt. ibid.

207 - Vt. ibid. § 73.

208 - Vt. ibid. § 77 - Erandid võimalikud ametisse nimetamistel ainult era- omavalitsuste või autonoomsete asutiste ettepanekute korras.

209 - Vt. ibid. § 82.

210 - Vt. ibid. §§ 74-76, 78-82.

129. b) ^{niis} Riigikogu. Riiginõukogu, Riigikogu teine koda koosneb 40 liikmest nii, et oma selle Ps 211) põhjal määratud ameti poolest kuulub sinna kuus liiget, mitmesuguste omavalitsuslike üksuste poolt valitakse 24 liiget ja V. President nimetab 212) eriõigusel 10 liiget, 213) Pääle muude nõuete peavad nad olema vähemalt 40 aastased hääleõiguslikud kodanikud, tublid ja lugupeetud. Riiginõukogu üldise töökorralduse kohta maksavad osalt 214) samad, osalt analoogilised II Ps sätted, kuid õiguslik seisund seaduseandluse alal on erinev Riigivolikogu seisundist. Riiginõukogu omab selles rohkem nõuandva tähenduse, kuna ta iseseisvalt ei saa seadust algatada 215) ega saa ka riigivolikogu pääle uut arutamist või kokkukõlastamismenetlust uuesti 3/5 hääleenamusega vastuvõetud 216) seadust peatada.

211 - Vt. ibid. § 84.

212 - Vt. ibid. - Veel kuuluvad sinna isiklikul õigusel endised V. Presidendid ja endised sõjajärgsed SV Ülemjuhatajad.

213 - Vt. ibid. ja § 85.

214 - Vt. ibid. §§ 86-91.

215 - Vt. ibid. § 92.

216 - Vt. ibid. § 95.

130. 3. Vabariigi Valitsus. Ta teostab valitsemis-
võimu. Ta koosseisu või üksiku liikme nimetab
ametisse ja vabastab V. President oma erioigusel.
V. Valitsus on poliitiliselt ja kohtulikult vas-
tutav Riigikogu ees.

4) Kohus. Kohtud on oma tegevuses üldpõhimõt-
tes endiselt sõltumatud. Kõrgemaks kohtuks on
endiselt Riigikohus. Kohtunike nimetamisõigus
Riigikohtu esitisel kuulub V. Presidendile, kes
kuulab ära ka vastava ministri arvamuse.
Seaduse alusel on võimalik erikohtute, samuti sõja
ja kaitse olukorras erakorraliste kohtute loomine.
Vandekohtud ei esine. Armuandmine V. Pre-
sidendilt on võimalik, kuid V. Val. liikmeile ja
Riigikontrolöörile võib nende ametialalistes
süütegudes seda teha ainult Riigikogu üldkoos-
oleku esitusel.

217 - Vt. ibid. § 48.

218 - Vt. ibid. § 50 - Üksikliige nimetatakse, vabas-
tatakse Peaministri ettepanekul.

219 - Vt. ibid. § 58 ja 59 - Otsest umbusaldust saab
avaldada ainult Riigivolikogu, edaspidine käik
oleneb juba V. Presidendist. - Vt. § 59.

220 - Vt. ibid. § 112.

221 - Vt. ibid. § 114.

222 - Vt. ibid. § 118 ja 119.

223 - Vt. ibid. § 120.

131. Ette on nähtud võimalus ka riigivõimu põhisea-
dusepärase teotsemise kontrollimiseks kohtute
224)
poolt.

Näeme, et riigipea^t on kõige vähem mõjustatav,
küll kohus. Kontrollimisvahendid, mis omab riigipea kohtu suhtes, on jagatavad valitsuse ja Riigikoguga. Teiselt poolt on antud kohtutele võimalus ka Riigivõimu teotsemist kontrollida, millega siin on saavutatud vajalik tasakaal. Kõige rohkem allub riigipeale Vabariigi Valitsus, kes omalt poolt ei oma Presidendi võimule vastukontrolliks mingeid mõjuvaid vahendeid. Et ministri kaasallkiri riigipea aktidele selle efekti saavutaks, pole võimalik, sest Vabariigi Valitsuse ametis püsimine põhjeneb pääle Riigikogu usalduse ka riigipea usaldusel. Seega pole riigipea
225)
ja Valitsuse olukorras II Ps-ga erilist muutunud.

224. - Vt. ibid. § 121

225 - Vt. A. Piip, Vabariigi Valitsus, Põhiseadus ja Rahvuskogu, lk. 323 jj. - Vabariigi Valitsuse ülesanded on jäänud V. Presidendi pädevuse varju.

132. Riigikogu olukord pole ka päris kindel. Ta kui seadusandluse võim ei oma isegi enda jaoks määratud funktsioonide rahuldavas ulatuses. Pääle selle on ta tugevasti kontrollitav riigipea poolt. Viimane võib katkestada ta istungjärke, võib anda vastuvõetud seaduse uueks arutamiseks tagasi ja lõpuks oma suva järgi koguni koju saata.

Ometi on ta positsioon mõnevõrra kaitstud. Need oleks rohkem moraalsed pidemed koos vastavate Ps sätetega. Esiteks, kui Riigikogu on saadetud koju, siis peavad uued Riigivolikogu valimised ja uue Riiginõukogu kujundamine järgnema hiljemalt 45 päeva kestel pärast vastavat otsust. Järelikult ei vältu uue rahvaesinduse kujundamine kaua ja igal juhul peab ta kujundatama, sest ta permanentus on Ps-st järeldatav. Teiseks pole mõeldav, et riigipea seda võimalust vastu rahva tahtmist hakkaks lõputult rakendama, kuna seega ta

226 - Seadusi saab algatada ainult 1/5 riigivolikogu seadusandlikust koosseisust, pääle selle riigikaitseküsimusis ei saa ta üldse seadusi algatada. - II Ps. § 92.

227 - II Ps § 68- riiklikud kaalutlused on väga lai mõiste.

228 - Ps muutmise puhul erandlikult 3 kuud- II Ps § 147.

229 -Vt. II Ps §§ 59, 68, 72, 73, 86, 29, 104, 147, 149.

133. enda kohta seatud § 38 sätete vastu, sest ta tegevus oleks riigi sisemise julgeoleku ja heakorraga mängimine; kokkuvõttes tuleb märkida, et Eesti II Ps-e alusel on viidud läbi tugevakujuline võimude jaotamine, kuid see on saavutatud keskse tähendusega Vabariigi Presidendi kaudu, kes ise seisab väljaspool kõikide teiste riigivõimu organite mõjupiirkonda.

§ 19.

Rahva kontrollivõimalused enda esindajate üle Eesti Vabariigi II Põhiseaduses.

Kõrgem võim on endiselt rahva käes, sest rahvas saab kas otseselt või kaudselt kõik teised võimuorganid. Kuid otseses seadusandluses ta enam teotseda ei saa, kuna on kõrvaldatud selleks võimalusi pakkuv rahvaalgatus. Nii rajaneb riigikord nüüd puhtal kujul representatiivse riigikorra põhimõttele. Demokraatismi põhimõtte seisukohalt on ka ükskõik, kas rahvatahet teostab rahvas ise või volitab ta selleks enda esindajaid, peasi aga, et see tahe täidetakse õigelt ja vääramatult. Et

134. see nii sünniks, garanteerib demokraatlikus riigikorras rahva mitmetes võimalustes avalduv kontroll riigiorganite tegevuse üle.

Ei saa väita, et kontrollivõimalused rahval oma esindajate tegevuse üle Eesti II Ps-s puuduksid, võime ainult küsida, kas nad küllaldased on.

Seadusandlus on nüüd korraldatud nii, et ta kontrollib ise ennast. Rahval eemalseisjana on vaja vaid hinnata lõpptulemusi, muidugi on see lihtsam kui sisulise kontrolli teostamine varem. II esinduskojaga antakse nüüd parlamenti igal juhul rohkem mitmesuguste alade eriteadlasi, kes peaksid vastavate seaduste loomust ja vajadust paremini tundma. Õige on aga ka, et meie II kojal, kui korporatiivsel kehal pole võimalik end seadusandluses maksma panna, vaid ainult nõuandvalt kaasa teha. Imelikuna vaid tundub sellega muudatuse juures proportsionaalse valimisviisi hüljamine I Koja valimistel, mille vigu oleks II Koja loomisega samuti paralüseeritud. Kui

230 - On järgnetud teoreetilistele kaalutlustele, et seadusandluse tehniline külg on viimistletud, seadused võiksid valmida 2 kojal.parlamendis

135. siia juure arvata veel ta tagasihoidlik loomus seaduste algamisel ja V. Presidendi korrigeerimisvõimalused, saaks lõppotsuse, et seadusandlik võim on saanud nüüd liigagi vähese osatähenduse rahva tahte kujundamises ja ^{selle} teostamises.

Täidesaatev võim on nagunii vaos hoitav kahelt poolt, V. Presidendilt ja vähemas ulatuses Riigikogult, ^{ning} ta ei või kunagi ise rahva tahet piiravaks teguriks kerkida. Samutu kohtuga.

Kuna võimsaimaks kõigist rahvatahte esindajaist tuleb pidada riigipea instituuti, siis tarvitseb lõpuks määrata tema ja aktiivkodanikkonna vahekorid ning me jõuame selgusele, mil määral ulatub rahvas kontrollima oma võimuesindust. Teiste organite - Riigikogu, Valitsuse ja kohtu ning aktiivkodanikkonna suhetes pole kahtlust, et valitsevaks pooleks jääb rahvas, nii-

täiuslikumad - Vrd. Bryce, op.cit., II, lk. 444 jj., 451 jj., - Laski, Grammar, lk. 328 jj. - Vrd. ka V. Nõges, Ettepanekuid Põhiseaduse muutmiseks, Tartu, 1932, lk. 49 jj. - E. Jaaman nimetab teda konservatiivseks jooneks ses Pe-s, mida ta ka tegelikult on. - Vt. E. Jaaman, Uue Põhiseaduse konservatiivne demokraatia, ERK, 1938-1, lk. 3.

231 - Muidugi on vigu prop. valimisviisil, kuid majoritaarne on kindlasti ebademokraatlikum

232 - Praegu näib küll Riigikoguga teisiti, kuid see pole veel uues olukorras suutnud kohaneda.

136. palju, kui neisse suhetesse ei too muutusi riigipea omapoolne nimetatud võimuasutuste tegevuse reguleerimisvõimalus.

Vabariigi President pole poliitiliselt ühegi instantsi ees vastutav. Vastutavaks seadmiseks rahva ees ei saa lugeda ta ümbervalimist iga 6 aasta järgi, mis küllalt pikk ajavahemik selleks, et valijaskonnast iseseisvuda, samuti ka mitte Riigikogu ees ta pühaliku töötuse andmist, mis kui formaalse tähendusega akt ja ühepoolne ei ^{tein} sea poliitiliselt suhetesse ~~tein~~ kellegagi. Kohulik vastutus, mis tal jääb süütegude eest kõrgeima võimu vastu, riigiäraandmise eest ja erioiguste alal ametialaste süütegude eest on algatatav ja otsustatav ainult Riigikogus. Nii pole Vabariigi President oma ametikestvusel rahva ees poliitiliselt vastutav rohkem, kui ta seda ise paremaks peab II Ps vastavate deklaratiivsete sätete põhjal.

Kui siiski selles rahva enesemääramisele ei paista konkreetset hädaohtu, siis tuleb see sellest, et ta pole Ps. põhjal otseselt ühegi võimufunktsiooniga seotud.

Kokkuvõtt, iseloomustus.

Eesti II Ps on peetud I Ps ja selle muudetud Ps kompromissiks. ²³³⁾ Õieti on ta kompromiss kahe äärmise maailmavaate vahel, mis avaldusid teravate kontrastidega neis põhiseadustes. Üks oli liberalism, mis ehitas nõrga valitsemisvõimuga parteidemokraatia, teine autoritarism, mis ehitas ²³⁴⁾ kõva-käelise peremehega autokraatia. Loomulik, et see kompromiss pidi mingisuguse vahepeälise vormi andma, millel tõesti on tugevalt konservatiivne iseloom, ²³⁵⁾ nagu Laaman kirjeldab. Teda läbib algusest lõpuni üks karakteriseeriv joon, mis puudus mõlemis eelmises Ps-s -- ta ei usalda kodanikku. Ta tahab võimalikult kõik ratsionaalsel viisil ise ära korraldada tungides kon-

233 - Vt. Laaman, ERK, 1938-1, lk. 2

234 - Prof. Piip nimetab oma referaadis "Estlands Weg zur neuen Verfassung," selle põhiseadusekriisiaegset korda guasi-autoritaarseks valitsemiseviisiks, kuna see oli ^{min}ette näha ülemineku ajajärgu ^{Korinva} - Vt. ibid., Tartu, 1936, lk. 25.

235 - Vrd. siinkohal ka P. Tarvel, Uue Põhiseaduse jõustumise puhul, Akadeemia, 1937-6, lk. 329 jj.

138. kreetvahekordades liigagi üksikasjadesse. Sarnasel alusel tuginev riigivõimu korraldus asetatakse paratamatult kõrge riikliku hooldaja positsiooni, kes selle asemel, et kodanikul vabalt lasta toimida talle määratud vabaduste piirides, määrab nende hulga ~~ka~~ ^{ilms} kohe kohustustega, mis demokraatliku riigi kodanikule muidu on iseenesest mõistetavad. See on konsekv~~ent~~ne joon kõikides II Ps instituutide ülesehituses ja suhtumisse seadmisses. Selleks siis kõikidest võimufunktsioonidest eraldatud ja tegelikult neist mitte ühestki piiratud presidendiinstituut. Selleks ka uue hooldusinstituudi -- õiguskantsleri sissetoomine ja riigi kaitsejõudude juhtimise osatähtsuse omistamine poliitikale.

See kõik on mõistetav, kui seletada seda erakorraliste aegade teatud tõugetena. Kui oli vaja leida pääsetee välja normaalsesse olustikku, siis ei saadud enam oodata laiade hulkade isetegevusele, ega evolutsioonilisele ühiskonnaarenemisele. Erakorralised ajad vajasid samasuguseid vahendeid ja riikliku tegevuse "sundhooldamisele" võtmine oli selleks paratamatu.

139. Et selles olustikus otsiti kiiresti uusi poliitilisi stiimuleid, millega anda vastutõuget, siis ei leitud käepärast teisi, kui kutsealaliste, korporatiivsete ühinemismooduste riiklikud kehakesed. Et neid hakati poliitiliselt kasutama, siis löid nad oma konservatiivse loomuga kogu poliitilisele elule uue suuna, mille tulemuseks käesolev uus Põhiseaduski.

Sellest järgneb, et demokratismi põhimõtet ei tahetud lülitada riiklikust ümberkorraldamisest välja. Selle ideeline väärtus pidi vist kõigil veel silmi ees seisma, kuid ta kohandati omapäraselt ümber *uude* kontrastsesse olustikku ja nii saadi eriline patriarhaaldemokraatlik riigikujund. Demokratism on selles rakendatav kitsendustega, mida peab vajalikuks " riigivõimu ühtsuse kandja ja riigi esindaja, "

236 - Kutsealaline organiseerimine esines Valitsuse programmis juba 1935 a. s.o. varsti pärast suurt kriisi.- Vrd. A.Tammer, Sisepoliitiline elu 1935, E.Kroonika, Tartu, 1936, lk. 21 jj.

§ 21.

Lõppjäreldused.

Eesti demokraatlik riigikord, alates oma arengut lootusrikkalt, koges varsti kurbi pettumusi. Ta ei pääsenud kriisist, nagu paljud teised pääleilmasõjaaegsed demokraatlikud riigikorrad. Milles seisis õieti siis viga, kas rahva vaimsete jõudude nõrkuses, ta liikmete loiduses ja laiskuses ühiskondliku korra vastu, kui enda hääolu saavutatud, ²³⁷⁾ või rahvaste majanduselus, ²³⁸⁾ nagu prof. Laski väidab. On igatahes mõlemil teguril oma eriline tähtsus. Meil purskus ta välja 1932- 1933. a. majanduskriisi haripunkti tõukel, kuid ei saa öelda, et rahvas oleks vaimsete jõudude üliväärtusega, ses vabameelses õhkkonnas kiidelda võinud. Kindel on see, et meie rahva- haridus, demokraatliku riigikodaniku mõttes, mas-

237. Vrd. Lloyd, op.cit., lk. 94 jj.

238. Vt. Laski, democracy in Crisis, lk. 26. jj. -Kriisi põhjustes on keskse tähendusega rahvusvaheliste majanduslike jõudude iseseisvus ja ebavõrdsus.

141. side keskel ei pidanud sammu riigikorra arengu-
ga. Viimane minnes eriteed, jättis rahva kaugele
maha tema vajadustega, kaotas harmoonia enda ja
oma laia kodanikkonna vahel ning jäi nagu kusa-
gile ilma pidemeteta rippuma. See oli meie partei-
lise mentalideediga rähvaeliidi saatuslikumaid
vigu, et ta nihutas kas teadlikult või ebateadli-
kult need kaks ~~demokraatliku~~ riigikorra ja ta
habe rekvisiidi, rahva üksteisest kaugemale. Vabadusi
oli seega kasustatud kurjasti ja polnud mingi ime,
kui tumedate jõudude võitlus^{es} tõsteti rahva-
eliidi positsiooni suur tükk maad tagasi rahvale
lähemale. Demokratismi kriis on meil seepärast
rohkem rahva vaimse eliidi heaolu kriis, kes
palju vähem võib taluda poliitiliste vabaduste
redutseerimist kui laiad vähemharitud massid.

See oli ühtlasi meie demokraatialle suur
õppetund, mis selgitas, et rahva enesemääramise
püüd on relatiivne suurus vastavalt ta vaimsele
kaalule ja väärtusele, et seepärast ei saa vaba-
dusi ka üle pakkuda, kui neid otsekõhe ei vajata.
Demokraatliku riigikorra ideaal ju ongi - rah-
val lasta seda leida, mida ta otsib, ja võimaldada

mida ta vajab.

Et demokraat~~lik~~ riigikord on rahvast kasvatav ja ta vaimseid jõude arendav tegur, siis oma harmooniaprintsiibi tõttu on ta ka ise koos oma kodanikkonnaga arenev. Demokraatlik liikumine on aga aeglane arenemine ²³⁹⁾ - ta on evolutsioon, mitte hüppeline ja revolutsiooniline elukorraaldus. Enda edukaks rakendamiseks vajab ta traditsioone, kombeid ja kordasid, mida meie I Ps loojail kaasa polnud võimalik anda.

Tahaksime olla pigemini optimistid ja arvata, et praeguse ja teise II Ps - ga antud riigikorra tee käib vastupidises suunas. Siin on demokratismi põhimõtte küll ahtalt rakendatud, kuid üks on jäetud lahti selle avardamiseks Ps Muutmise teel.

Sellega on arenguprintsiip antud ja rahva vaimsel eliidil jääb suur ülesanne seda teostada,-- teostada seda demokraatlike vahenditega, millest eelpool olnud juttu ja näidata, et eestlase individualistliku karakteri jaoks pole tõesti olemas paremat riigikorda kui on demokraatlik riigikord.

Tartus, oktoobrikuul, 1938.

Bryce, J. , - Modern Democracies, London, 1923.

Buell - Dean and oth.- New Governments in Europe, New-York, 1937.

Burns, C. D. - Democracy, its Defects and Advantages, London, 1929.

Condanhove - Kalergi, R.N. - Totaalne riik- totaalne inimene, Tallinn, 1938.

Csekey, S. - Die Verfassungsentwicklung Estlands, 1918-1928, Jahrbuch d. Öffentlichen Rechts, Bd. 16 Tübingen, 1928.

Id. - Die Verfassungsentwicklung Estlands 1929- 1934, ibid. Bd. 22, Tübingen 1935.

id. - Põhikorra muutmine Eestis, Õigus, 1934-8

Dewey, J. Democracy and Education, New-York, 1936.

Grimm, D. - Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu, Õigus, 1933- 7,8.

Hasbach, W. Die moderne Demokratie, Jena, 1912.

Holcombe, A.N. -- Government in a planned Democracy, New-York, 1935

- 2)
144. Joad, C.E.M. -- Guide to the Philosophy of
Morals and Politics, London, 1938.
- Kelsen, V. - Allgemeine Staatslehre, Berlin, 1925.
id. - Reine Rechtslehre, Wien, 1934,
id. - Vom Wesen und Wert der Demokratie,
Tübingen, 1929.
- Kliiman, A.T. -- Eesti iseseisvuse areng. Tartu,
1935.
id. Hääleõigus ja hääletamissund, Tartu, 1931.
- Koguteos, Põhiseadus ja Rahvuskogu. Tallinn, 1937
- Korsakov, F. -- Parlamentarismi rakendus
Eestis, õigus, 1931-1
- Laaman, E. Demokraatia ja diktatuur, Tartu, 1933.
id. Eesti iseseisvuse sünd, Tartu, 1936.
id. Eesti ühiskond. Tartu, 1936
id. Erakonnad Eestis, Tartu, 1934.
id. Uue Põhiseaduse konservatiivne demo-
kraatia, Erk, 1938
- Laski, H. J. Authority of the modern States,
London, 1919.
id. -- Democracy in Crisis, London, 1934.
id. -- Grammar of Politics, London, 1926.
id. -- Liberty in the modern State, London, 1937.

- 3
145. Lippmann, W. -- The good Society, London, 1938.
- Ljunglund, Rönblom, Lindström -- Poliitilised
peavoolud, Tartu, 1935.
- Lloyd, C. -- Democracy and its Rivals, London,
1938.
- Maddison, E. -- Parlamentarism ja Eesti
põhiseadus, Tartu, 1933.
- Maim, N. -- Parlamentarism ja fašism, acta et c.,
B XVII, 4, Tartu, 1930.
- id. Parlamentarizm i suverennoe gossu-
darstvo, acta, et c., B XIV, 1
Tartu, 1927
- id. Völkerbund und Staat, acta, et c.
B XXIV ja XXVI, Tartu, 1932.
- Mises, L. -- Liberalismus, Jena, 1927.
- Mägi -- Rahvas riigiorganina ja tema esinda-
jad Eesti Põhiseaduse määritlemisel,
Õigus, 1936 - 4
- id. Rahvas riigivõimu kandjana ja riigi-
võimu teostajana, Õigus, 1936-8
- Nelson, L. Demokratie und Führerschaft,
Stuttgart, 1927.
- Nõges, V. Ettepanekuid Põhiseaduse muutmiseks,
Tartu, 1932.
- Piip, D. -- Estlands Weg zur neuen Verfassung,
Tartu, 1936.
- id. -- Tormine aasta, Tartu, 1934.
- i.- Klümann-Tönnisson j.t. Vabaduse tulekul
Tartu, 1938.
- Rosenberg, A. -- Demokratie und Sozialismus,
Amsterdam, 1938.

- 4
146. Sander, F. -- Das Problem der Demokratie,
Brünn, 1934
- Simon-Halifax and oth. - Constructive Democracy,
London, 1938
- Tarvel, P. -- Demokraatia liigitusest uusima
ajaloo valguses (lõpetamata),
Akadeemia 1938 - 3,4.
- id. (Teiberg) - Demokraatia tulevikust,
Tartu, 1928
- id. -- Uue Põhiseaduse jõustumise puhul,
Akadeemia, 1937-6.
- Togueville, Schriften, Reden, Briefe - Auto-
rität und Freiheit, Zürich, 1935.
- Vilms, J. -- Korporatiivne ühiskond,
Tartu, 1936.
- Õigusteadlaste päeva protokollid, 1928-9,10
-õige-
- + +
+
- Asutava Kogu I, IV istungi protokollid ,
Tallinn 1935.
- Eesti arvudes -- R. St. Keskbüroo, 1934
- Eesti Entsüklopeedia, II, Tartu, 1933.
- Encyclopaedia of the Social Sciences, V
New-York, 1935.
- Kaja , 1929.
- Maanõukogu protokollid, Tallinn, 1935
- Postimees, 1929 .
- Päevaleht , 1921, 1922, 1928 .

147. Riigikogu I koosseisu I istungi prot.
Tallinn, 1935

Riigikogu IV " IX istungi prot.
Tallinn, 1935.

Riigiõiguse loengud - prof. N.Maim, 1936.37 õppea.

Riigiõiguse erikursuse loengud, A. Mägi, 1937.38.
õppea.

R.T. -- 19.9 - 44

R T -- 1920 - 113,114 .

R T -- 1937 -71 ✓